

การศึกษาปัจจัยเศรษฐกิจและสังคมที่ส่งผลต่อการหย่าร้างในประเทศไทย



เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา  
ตามหลักสูตรปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การพัฒนามนุษย์  
พฤษภาคม 2554

การศึกษาปัจจัยเศรษฐกิจและสังคมที่ส่งผลต่อการหย่าร้างในประเทศไทย



สารนิพนธ์  
ของ  
คมสัน สิงห์รักษ์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา  
ตามหลักสูตรปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การพัฒนามนุษย์

พฤษภาคม 2554

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การศึกษาปัจจัยเศรษฐกิจและสังคมที่ส่งผลต่อการหย่าร้างในประเทศไทย



เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา  
ตามหลักสูตรปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การพัฒนามนุษย์  
พฤษภาคม 2554

คมสัน สิงห์รักษ์. (2554). การศึกษาปัจจัยเศรษฐกิจและสังคมที่ส่งผลต่อการหย่าร้างในประเทศไทย. สารนิพนธ์ ศ.ม. (เศรษฐศาสตร์การพัฒนามนุษย์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อาจารย์ที่ปรึกษา: รองศาสตราจารย์ ดร.เรณู สุขารมณ์.

การศึกษานี้ได้กำหนดความมุ่งหมายของการวิจัย คือ เพื่อศึกษาปัจจัยเศรษฐกิจและสังคมที่ส่งผลต่อการหย่าร้างในประเทศไทย โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) ตั้งแต่ปี พ.ศ.2542 – 2552 จาก ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงอุตสาหกรรม และสำนักงานวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมมีความสัมพันธ์กับการหย่าร้างในประเทศไทย ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 คือ การเข้าร่วมกำลังแรงงานของสตรี

การศึกษานี้ออกมา เนื่องจากการวิจัยในประเด็นนี้ ยังมีน้อยมาก ฉะนั้น ผู้วิจัยควรใช้ทั้งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิในการกำหนดปัจจัยที่มีผลต่อการหย่าร้าง เพื่อประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้งในด้านต้นทุนทางสังคมและต้นทุนทางด้านเศรษฐศาสตร์ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ตลอดจนการศึกษาแนวทางในการลดความรุนแรงในการหย่าร้างลง



A STUDY OF ECONOMICS AND SOCIAL FACTORS AFFECTING  
THE DIVORCE IN THAILAND



AN ABSTRACT  
BY  
KOMSON SINGHARAK

Present in Partial fulfillment of the Requirement for the  
Master of Economics degree Human Resource Economics  
at Srinakarinwirot University

May 2011

Komson Singharak. (2011). *A Study of Economics and Social Factors Affecting the Divorce in Thailand*. Master thesis, M.Econ. (Human Resource Economics). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Project Advisor Assoc. Prof. Dr.Renu Sukharomana.

The purpose of the research was to analyze the economics and social factors affecting the divorce in Thailand based on the secondary data from Bank of Thailand, National Statistical Office, Ministry of Industry Thailand and Thailand Development Research Institute during the year of 1999 – 2009. The result of the study indicated that only the female labor force participation factor that has the relationship with divorce in Thailand at the 0.01 significance level.

Suggestion for further study is that the researcher should apply both of primary and secondary data to analyze the factors affecting the divorce. In addition, since there is a few number of study in this area it then allow ones a number of research such as the economic evaluation of impact from divorce on both the social cost as well as the economic cost. Also, it should be studied on the measure to reduce the increasing number of divorce.

## ประกาศคุณูปการ

สารนิพนธ์นี้สำเร็จได้ด้วยดีเป็นเพราะผู้วิจัยได้รับความกรุณาอย่างยิ่งจากรองศาสตราจารย์ ดร. เรณู สุขารมณี อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ได้เสียสละเวลาอันมีค่า ให้คำปรึกษาแนะนำและแก้ไขข้อบกพร่องในการทำวิจัยมาโดยตลอด

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ชมพูนุท โกสลากร เพิ่มพูนวิวัฒน์ และ รองศาสตราจารย์ ดร.อ้อทิพย์ ราษฎร์นิยม กรรมการสอบสารนิพนธ์ งานวิจัยนี้ได้รับความอนุเคราะห์ทั้งโดยตรงและโดยอ้อมจากบุคคลจำนวนมาก กล่าวคือ คณาจารย์ประจำสำนักเศรษฐศาสตร์และนโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ประสิทธิประสาทความรู้ให้แก่ผู้วิจัย เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการวิจัยให้สำเร็จสมบูรณ์ และพัฒนาตนเองให้มีศักยภาพต่อไป

ขอขอบคุณ เจ้าหน้าที่นายทะเบียนทุกสำนักงานเขต ที่เสียสละเวลาอันมีค่า ให้ความอนุเคราะห์ เก็บแบบสอบถาม และให้ข้อมูลที่มีค่าเพื่อให้งานวิจัยสำเร็จสมบูรณ์

ขอขอบคุณ พันทิวา ศรีประสงค์ ที่ได้ถ่ายทอดความรู้ด้วยการวิเคราะห์สมการด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ จนสามารถลู่วงมาได้ รวมถึงเพื่อนๆร่วมสาขาสาขาเศรษฐศาสตร์ การพัฒนามนุษย์ที่รัก ร่วมทุกข์ร่วมสุขมาด้วยกันทุกคน

ท้ายสุดผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อสำรวย – คุณแม่หนูปั้น สิงห์รักษ์ บิดามารดา ผู้มอบ ความรัก ความเข้าใจ และมอบทุกสิ่งทุกอย่างที่ดีที่สุดมาโดยตลอด

ประโยชน์อันใดที่ได้จากสารนิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบแด่บุพการี ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน และหากปริญาณิพนธ์ฉบับนี้มีข้อผิดพลาดหรือข้อบกพร่องประการใด ผู้วิจัยขออภัยไว้แต่เพียงผู้เดียว

คมสัน สิงห์รักษ์

# สารบัญ

บทที่	หน้า
<b>1 บทนำ</b> .....	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	5
ความสำคัญของการวิจัย.....	5
ขอบเขตของการวิจัย.....	5
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	6
สมมติฐานทางการศึกษา.....	6
<b>2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง</b> .....	7
ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการหย่าร้างในประเทศไทย.....	7
นิยามของคำว่า การหย่าร้าง.....	7
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการหย่าร้าง.....	9
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	13
<b>3 วิธีดำเนินงานวิจัย</b> .....	26
ข้อมูลและแหล่งข้อมูล.....	26
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	26
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	27
การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล.....	27
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	28
<b>4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล</b> .....	31
<b>5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ</b> .....	34
สังเขปความมุ่งหมาย สมมุติฐานและวิธีการดำเนินการวิจัย.....	34
สรุปผลการวิจัย.....	35
อภิปรายผล.....	35
ข้อเสนอแนะในการวิจัย.....	37

## สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
บรรณานุกรม.....	39
ภาคผนวก.....	43
ภาคผนวก ก.....	44
ภาคผนวก ข.....	46
ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์.....	49



## บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 ลำดับอัตราการหย่าร้างของโลก ปี 2547.....	2
2 จำนวนการสมรสและการหย่าร้างในประเทศไทย พ.ศ. 2542 – 2552.....	3
3 สรุปรงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่สำรวจพบในงานวิจัยชิ้นนี้.....	22
4 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Stepwise Multiple Regression Analysis) ของปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมที่ส่งผลต่อการหย่าร้างในประเทศไทย.....	31
5 การปัจจัยที่สามารถพยากรณ์การหย่าร้างของประเทศไทยโดยวิเคราะห์ การถดถอยพหุคูณ (Stepwise Multiple Regression Analysis) ของปัจจัย.....	32
6 ค่า Durbin-Watson d statistic จากสมการถดถอยพหุคูณในตาราง 5.....	32
7 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามและตัวแปรอิสระ.....	33



## บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 แบบจำลองทฤษฎีการตัดสินใจเปลี่ยนแปลงสภาพสมรส.....	1
2 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	6



# บทที่ 1

## บทนำ

### ภูมิหลัง

ครอบครัวมีความสำคัญเพราะเป็นสถาบันพื้นฐานของชีวิต ในบทบาทของการให้การอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาแก่บุตรและเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตแก่บุตร แต่เมื่อการครองคู่ไม่มีความสุขหรือไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง การตัดสินใจต่างๆจะตามมาด้วยเหตุและผล โดย Peter F. McDonald (พบอ้างอิงไว้ในงานของวันทนา กลิ่นงาม. 2523: 2) อธิบายว่า การตัดสินใจเปลี่ยนแปลงสถานภาพสมรสของบุคคล ย่อมเป็นไปตามบรรทัดฐานและวัฒนธรรมในสังคม การจะเลือกปฏิบัติอย่างไรในเรื่องการสมรส บุคคลย่อมคำนึงถึงธรรมเนียมปฏิบัติที่มีอยู่และตามที่ได้รับ การอบรมสั่งสอนมาซึ่งเป็นแหล่งอ้างอิงในการกระทำของบุคคลนั้น สิ่งเหล่านี้ ได้แก่ ขนบธรรมเนียมประเพณี กฎศีลธรรม ข้อบังคับทางศาสนาและกฎหมาย

แต่การที่ปัจจัยทางวัฒนธรรมเหล่านี้มีบทบาทมากน้อยเพียงไรนั้น ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงการสมรส อาจจะขึ้นอยู่กับปัจจัยความทันสมัย ได้แก่ การศึกษา การมีประสบการณ์ในชุมชนแบบเมือง การใช้สื่อมวลชน การที่สตรีเข้าสู่ตลาดแรงงาน ลักษณะความทันสมัย ในแง่วัฒนธรรมของการสมรสจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อ สมาชิกในสังคมได้นำเอาวิธีปฏิบัติในเรื่องการสมรสของสังคมอื่นมาเป็นแบบแผนของตนเอง ซึ่งลักษณะของสังคมดังกล่าว ไม่จำเป็นต้องมาจากสังคมต่างประเทศ อาจมาจากสังคมเมือง หรือคนที่มีเชื้อชาติต่างไปจากคนชาติเดียวกันในสังคมก็ได้ ภาพประกอบ 1 อธิบายว่าการตัดสินใจเปลี่ยนแปลงสถานภาพสมรส (หย่าร้าง) มีหลายปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ปัจจัยความทันสมัย บรรทัดฐานทางสังคม กฎหมาย ศาสนา เป็นต้น



ภาพประกอบ 1 แบบจำลองทฤษฎีการตัดสินใจเปลี่ยนแปลงสถานภาพสมรส

ที่มา: วันทนา กลิ่นงาม. (2523). หน้า 2.

การสืบค้นข้อมูลพบว่า สถิติการหย่าร้างของโลกปีพ.ศ. 2547 บ่งชี้ว่าประเทศสหรัฐอเมริกามีอัตราการหย่าร้างสูงที่สุดในโลก ที่ 4.97 ต่อประชากร 1,000 คน จากการจัดลำดับประเทศไทยมีอัตราการหย่าร้างอยู่ในลำดับที่ 22 ของโลก โดยมีอัตราการหย่าร้างต่อประชากร 1,000 คน ดังแสดงในตาราง 1 จัดเป็นอีกประเทศหนึ่งในโลกที่อัตราการหย่าร้างมีแนวโน้มสูงขึ้น

ตาราง 1 ลำดับอัตราการหย่าร้างของโลก ปีพ.ศ. 2547

ลำดับที่	ประเทศ	อัตราการหย่าร้าง ต่อประชากร 1,000 คน	ลำดับที่	ประเทศ	อัตราการหย่าร้าง ต่อประชากร 1,000 คน
1	สหรัฐอเมริกา	4.97	18	กรีซ	0.76
2	เปโตรโตรีโก	4.47	19	บรูไน	0.72
3	รัสเซีย	3.36	20	ปานามา	0.68
4	อังกฤษ	3.08	21	ไซเรีย	0.65
5	เดนมาร์ค	2.81	22	ไทย	0.58
6	นิวซีแลนด์	2.63	23	มอริเชียส	0.47
7	ออสเตรเลีย	2.52	24	เอกวาดอร์	0.42
8	แคนาดา	2.46	25	เอลกัวดอร์	0.41
9	ฟินแลนด์	1.85	26	ไซปรัส	0.39
10	บาร์เบดอร์	1.21	27	ชิลี	0.38
11	กวาเตมาลา	1.18	28	จาไมกา	0.38
12	การ์ต้า	0.97	29	มองโกเลีย	0.37
13	โปรตุเกส	0.88	30	ตุรกี	0.37
14	อัลบอเนีย	0.83	31	เม็กซิโก	0.33
15	ตูนิเซีย	0.82	32	อิตาลี	0.27
16	สิงคโปร์	0.80	33	บราซิล	0.26
17	จีน	0.79	34	ศรีลังกา	0.15

ที่มา: World Divorce Statistic. (ออนไลน์)

จากสถิติปี 2552 ประเทศไทยมีอัตราการหย่าร้างต่อการสมรส ร้อยละ 41.84 เปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2542 คิดเป็นร้อยละ 17.33 เมื่อพิจารณาอัตราการหย่าร้างต่อการสมรสในรอบ 10 ปี (2542-2552) พบว่ามีอัตราการเพิ่มขึ้นสูงมาก คือ ใน 100 คู่สมรส จะหย่าร้าง 42 คู่ ดังแสดงในตาราง 2

ตาราง 2 จำนวนการสมรสและการหย่าร้างในประเทศไทย พ.ศ. 2542 – 2552

ปี พ.ศ.	ประชากร		การสมรส		การหย่า		อัตราการหย่า ต่อการสมรส ร้อยละ
	จำนวนประชากร คน	เพิ่ม/ลด ร้อยละ	จำนวนสมรส คน	เพิ่ม/ลด ร้อยละ	จำนวนหย่า คน	เพิ่ม/ลด ร้อยละ	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
2542	61,661,701	n.a.	354,190	n.a.	61,380	n.a.	17.33
2543	61,878,743	0.35	337,140	-5.06	70,880	13.40	21.02
2544	62,308,887	0.69	327,660	-2.89	76,037	6.78	23.21
2545	62,799,872	0.78	291,730	-12.32	77,740	2.19	26.65
2546	63,079,765	0.44	328,356	11.15	80,886	3.89	24.63
2547	61,973,621	-1.78	365,716	10.22	86,982	7.01	23.78
2548	62,418,054	0.71	345,234	-5.93	90,688	4.09	26.27
2549	62,828,706	0.65	347,910	0.77	91,160	0.52	26.20
2550	63,038,247	0.33	262,778	-32.40	100,420	9.22	38.21
2551	63,389,730	0.55	318,496	17.49	125,968	20.28	39.55
2552	63,525,062	0.21	300,878	-5.86	125,885	-0.07	41.84

ที่มา: กรมการปกครอง, กระทรวงมหาดไทย. (2553). สถิติการจดทะเบียนสมรส และหย่าในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2542 – 2552. (ออนไลน์)

อนึ่ง จากตาราง 2 แสดงให้เห็นว่าจำนวนการสมรสและการหย่าร้างของประชากรไทยมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นหรือลดลงแบบไม่คงที่ ฉะนั้น การวิเคราะห์แนวโน้มจึงใช้อัตราส่วนระหว่างการหย่าร้างต่อการสมรสเพื่อให้เห็นแนวโน้มของการเพิ่มขึ้นของอัตราการหย่าร้างที่ชัดเจนมากขึ้นในปี 2553 ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจและธุรกิจ ธนาคารไทยพาณิชย์ (SCB Economic Intelligence Center หรือที่เรียกย่อ ๆ ว่า SCB EIC) ได้ทำการวิเคราะห์โครงสร้างของประชากรไทยในช่วง 10 ปีข้างหน้าในปี 2563 จะพบการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างที่จะส่งผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภค

กระทบต่อระบบเศรษฐกิจและสังคม ความสูงวัยของประชากรเป็นการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างที่ชัดเจนที่สุด โดยภายในปี 2563 ประเทศไทยจะมีประชากรสูงวัยมากกว่า 12 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 17 ของประชากร ขณะที่รายได้เพิ่มสูงขึ้นโดยสัดส่วนที่มีรายได้ระดับปานกลางจะเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 30 ของประชากรทั้งหมด พฤติกรรมของประชากรเปลี่ยนแปลงไป เช่น จะมีการแต่งงานช้าลง การหย่าร้างมากขึ้น และบุตรจะย้ายออกจากบ้านพ่อแม่และพึ่งพิงตนเองมากขึ้น (หนังสือพิมพ์อีคอนนิวส์ สื่อเศรษฐกิจและสังคม. 2553: 14-17) เมื่อการหย่าร้างเพิ่มสูงขึ้นผลกระทบจากการหย่าร้างที่เกิดขึ้นได้มีการศึกษาของศูนย์วิจัยครอบครัว มหาวิทยาลัย เคมบริดจ์ ประเทศอังกฤษ พบว่า ผลเสียของการหย่าร้างในครอบครัวที่มีบุตรจะส่งผลให้เด็กที่มาจากครอบครัวที่มีการหย่าร้าง จะมีปัญหาไปตลอดชีวิต เด็กจะกระทำผิดและมีปัญหาทางพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม มากกว่าเด็กมาจากครอบครัวที่ไม่หย่าร้าง โดยพฤติกรรมของเด็กจะแสดงออกตามช่วงอายุในขณะที่พ่อแม่หย่าร้างกัน โดยเด็กอายุ 12-15 ปี จะได้รับผลกระทบมากที่สุด รองลงมาก็เป็นช่วงก่อนวัยเรียน จากการศึกษาเด็ก 17,000 คน ในอังกฤษและนิวซีแลนด์ พบว่า เด็กจากครอบครัวที่หย่าร้างจะออกจากบ้านในช่วงอายุน้อยๆ กล่าวคือ เด็กจากครอบครัวหย่าร้าง ประมาณร้อยละ 45 จะสมรสเมื่ออายุ 20 ปี ในขณะที่เด็กที่มีอายุเท่ากันที่มาจากครอบครัวที่ไม่หย่าร้างจะสมรส เมื่ออายุ 20 ปีเพียงร้อยละ 15 เท่านั้น สาเหตุอาจเนื่องจากเด็กที่มาจากครอบครัวหย่าร้าง จะขาดความอบอุ่น จึงต้องหาผู้ที่ให้ความรักความเข้าใจและความอบอุ่นกับตนเองเพื่อทดแทนจากพ่อแม่ นอกจากนี้ ผลกระทบต่อเด็กที่มาจากครอบครัวที่หย่าร้างที่มีฐานะร่ำรวย หรือ พ่อแม่อยู่ในสังคมชั้นสูง จะพบปัญหาความรุนแรง โดยเด็กจะประสบชีวิตด้วยการหนีออกจากบ้าน ติดยา หรือมีว่สุขทางเพศ (ออนไลน์)

ผลกระทบจากการหย่าร้างในประเทศไทย ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการหย่าร้างส่วนใหญ่จะส่งผลกับปัญหาสังคม และเด็กที่อยู่ในครอบครัวแตกแยก จะขาดความรัก ความอบอุ่น มีความรู้สึกไม่มั่นคง เนื่องจากเด็กเคยชินต่อสภาพพ่อแม่ให้ความรัก ความอบอุ่น และความมั่นใจแก่เขา แต่ความสัมพันธ์แบบนี้ต้องถูกทำลายไป ทำให้มีผลกระทบกระเทือนต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคล เช่น เด็กที่เคยยึดพ่อแม่เป็นแบบอย่าง ในเรื่องค่านิยม อารมณ์ ความประพฤติที่ช่วยให้เด็กมีบุคลิกภาพที่ดี กลายเป็นเด็กมีปัญหาและกระทำผิด เช่น ประพฤติผิดทางเพศ ติดยาเสพติด และการเป็นเด็กเร่ร่อน เป็นต้น สำหรับการปรับตัวของเด็กหลังการหย่าร้าง ส่วนใหญ่ลูกมักจะอยู่กับแม่ ซึ่งมีผลกระทบกระเทือนต่อบุคลิกภาพของเด็ก เพราะทั้งพ่อและแม่จะเป็นคนอบรมเด็ก และเด็กก็เรียนรู้บทบาทจากพ่อและแม่ ซึ่งเป็นต้นฉบับสำหรับการใช้ชีวิต แต่ถ้าเหลือแต่แม่ และแม่ต้องทำหน้าที่เป็นทั้งพ่อและแม่ โดยบางครั้งแม่ก็ไม่สามารถปลูกฝังพฤติกรรมแบบพ่อให้แก่ลูกได้ ทำให้เด็กมีปัญหาทางเพศ เช่น เด็กผู้ชายจะมีนิสัยเป็นผู้หญิง ในอีกแง่มุมเด็กที่ถูกเลี้ยงดูจากพ่อก็จะมีพฤติกรรมเลียนแบบพ่อ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.2553: ออนไลน์)

ดังนั้น จากแนวโน้มอัตราการหย่าร้างที่เพิ่มสูงขึ้นนี้ เกิดคำถามว่า ปัจจัยอะไรที่ส่งผลให้คู่สมรสตัดสินใจหย่าร้าง โดยการศึกษาจะใช้ตัวแปรอิสระที่คาดว่าจะมีความสัมพันธ์ต่ออัตราการหย่าร้างของประเทศไทย

## ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมที่ส่งผลกระทบต่อการหย่าร้างในประเทศไทย

## ความสำคัญของการวิจัย

การวิจัยทำให้ทราบปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีความสัมพันธ์ต่อการหย่าร้างในประเทศไทย

## ขอบเขตของการวิจัย

ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ที่รวบรวมจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ระหว่างปี พ.ศ. 2542-2552

### ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรอิสระ ที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ปัจจัยเศรษฐกิจ-สังคม ที่ส่งผลกระทบต่อการหย่าร้างในประเทศไทย ได้แก่ รายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรไทย ดัชนีอุตสาหกรรม การเข้าร่วมกำลังแรงงานของสตรี และระดับการศึกษา ส่วน ตัวแปรตาม คือ การหย่าร้างของประเทศไทย

### นิยามศัพท์เฉพาะ

**การสมรส** หมายถึง การที่ฝ่ายชายและหญิงตัดสินใจจดทะเบียนสมรสกัน อยู่กินกันฉันสามีภรรยา

**การหย่าร้าง** หมายถึง การที่สามีและภรรยาตัดสินใจยกเลิกการใช้ชีวิตคู่ร่วมกันและสิ้นสุดความสัมพันธ์กันที่ถูกต้องตามกฎหมาย

**อัตราการหย่าร้าง** หมายถึง ร้อยละของจำนวนการหย่าร้างต่อจำนวนการสมรสในประเทศไทย

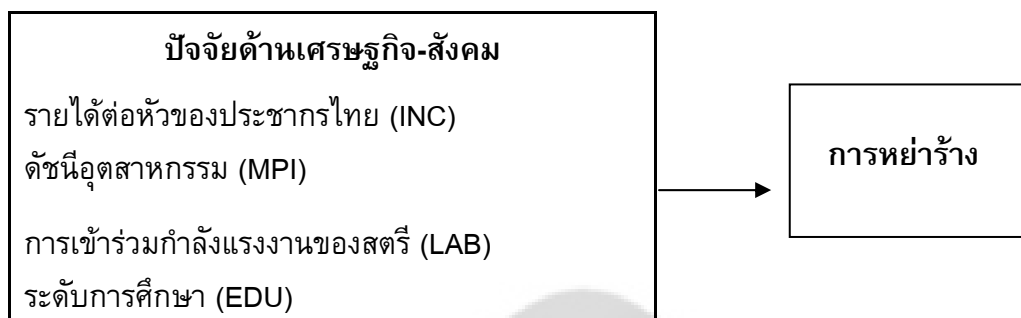
**รายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรไทย** หมายถึง รายได้ของประชากรเฉลี่ยต่อคนต่อปี

**ดัชนีอุตสาหกรรม** หมายถึง ดัชนีความเจริญทางด้านอุตสาหกรรม ที่ใช้วัดอัตราการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจประเทศไทย

**การเข้าร่วมกำลังแรงงานของสตรี** หมายถึง จำนวนแรงงานหญิงที่มีงานทำในประเทศไทย ซึ่งเป็นสัดส่วนของจำนวนแรงงานของสตรีต่อจำนวนกำลังแรงงานทั้งหมดในประเทศ

**ระดับการศึกษา** หมายถึง จำนวนประชากรที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่าปริญญาตรีและสูงกว่า

## กรอบแนวคิดในการวิจัย



ภาพประกอบ 2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

### ข้อสมมติฐานทางการศึกษา

1. รายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรไทยมีความสัมพันธ์กับการหย่าร้างในประเทศไทย
2. ดัชนีอุตสาหกรรมมีความสัมพันธ์กับการหย่าร้างในประเทศไทย
3. การเข้าร่วมแรงงานของสตรีมีความสัมพันธ์กับการหย่าร้างในประเทศไทย
4. ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับการหย่าร้างในประเทศไทย

## บทที่ 2

### เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการหย่าร้างในประเทศไทย
2. นิยามของคำว่า “หย่าร้าง”
3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการหย่าร้าง
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการหย่าร้าง

#### 1. ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการหย่าร้างในประเทศไทย

จากสถิติปี 2552 ประเทศไทยมีอัตราการหย่าร้างต่อการสมรส ร้อยละ 41.84 เปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2542 คิดเป็นร้อยละ 17.33 เมื่อพิจารณาอัตราการหย่าร้างต่อการสมรสในรอบ 10 ปี (2542-2552) พบว่ามีอัตราการเพิ่มขึ้นสูงมาก คือ ใน 100 คู่สมรส จะหย่าร้าง 42 คู่ จากอัตราการหย่าร้างที่สูงขึ้นได้ส่งให้เกิดปัญหาที่มากจากการหย่าร้างที่เพิ่มสูงขึ้นส่งผลกระทบต่อปัญหาหลายด้านตามมา ทั้งต่อที่ผู้หย่าร้างเอง ต่อบุตร ต่อครอบครัว และต่อสังคม ซึ่งผลกระทบที่เกิดขึ้นนี้สะท้อนออกมาในรูปของความเจ็บปวดทางด้านจิตใจของผู้ที่หย่าร้างเอง ความสูญเสียในชีวิตคู่ที่ไม่ประสบความสำเร็จตามที่ตั้งใจไว้ เพราะเชื่อว่าทุกคนที่ตัดสินใจแต่งงานก็หวังจะให้ชีวิตมีความสมบูรณ์ ความสุขรวมถึงความคาดหวังของฝ่ายหญิงที่หวังจะได้แต่งงานและมีชีวิตครอบครัวที่อบอุ่น ซึ่งสิ่งที่คู่สมรสสูญเสียนั้นคือต้นทุนทางด้านจิตใจที่ประเมินค่าไม่ได้ ส่วนบุตรผลกระทบที่เกิดขึ้นเป็นความสูญเสียโอกาสที่จะได้รับความอบอุ่นจากพ่อและแม่ที่ควรจะได้รับรวมถึงการอบรมเลี้ยงดูที่ดีจากพ่อแม่รวมถึงชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ในส่วนนี้กล่าวคือการที่ฝ่ายหญิงตัดสินใจแต่งงานก็หวังพึ่งรายได้จากสามีเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในครอบครัวจากงานของ Gary S. Becker เรื่อง Economic of Marital Instability ซึ่งให้เห็นว่าการที่ฝ่ายหญิงตัดสินใจแต่งงานเพื่อหวังที่จะให้ตนเองมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แสดงว่ารายได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการตัดสินใจแต่งงาน ซึ่งจะสะท้อนมาสู่บุตรที่เกิดขึ้นหลังการหย่าร้างเมื่อเทียบกับบุตรที่อยู่กับครอบครัวที่ไม่หย่าร้าง จากปกติจะได้รับการอบรมเลี้ยงดู ให้การศึกษาที่ดี เด็กเหล่านี้จะได้รับลดน้อยลงและสภาวะทางด้านจิตใจของเด็กที่ขาดความอบอุ่นจากการที่ ขาดแบบอย่างที่ดีไม่ว่าจะเป็น พ่อหรือแม่ก็ตาม ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นความสูญเสียที่เกิดขึ้นกับเด็กที่จะเป็นเยาวชนของชาติและจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศในอนาคต ในส่วนของครอบครัวและครอบครัวข้างก็จะได้รับความไม่สบายใจในส่วนของพ่อแม่ของคู่สมรสต้องเป็นกังวลกับลูกตนเองที่ได้รับ ความเจ็บปวดและสูญเสียจากการหย่าร้าง

## 2. นิยามของคำว่า “การหย่าร้าง”

คำว่า “หย่า” พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542) ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง ร้าง เลิกเป็นคู่เป็นเมียกัน เลิก จาก ซึ่งความหมายที่ว่า “เลิกเป็นคู่เป็นเมียกัน” ดูจะตรงกับความหมาย ตามกฎหมายที่สุด คือเมื่อสามีภรรยาที่สมรสกันถูกต้องตามกฎหมาย จะมีการจดทะเบียนสมรสไว้ที่ อำเภอหรือเขต เวลาเลิกร้างห่างเหิน หมดความเป็นสามีภรรยากันต่อไป ต้องการตัดขาดจากกัน อย่างแน่นอน ก็ต้องทำพิธีกรรมที่เรียกว่า “หย่า” เสียให้ถูกต้องตามกฎหมาย เพราะฉะนั้นคำว่า “หย่า” ตามกฎหมายจึงหมายถึงการขาดจากการเป็นสามีภรรยา ตามวิธีการที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ แต่ถ้าเป็นสามีภรรยาชนิดที่ไม่ได้จดทะเบียน คือจูงมือร่วมหลอมโรงกันเองโดยไม่ได้จดทะเบียนสมรส ถึงจะจัดพิธีแต่งงานใหญ่โตหรูหราสักเพียงใด กฎหมายหมายก็ไม่ยอมรับว่าเป็นสามีภรรยากัน แม้ว่าฝ่ายหญิงจะสูญเสียความเป็นสาวแก่ฝ่ายชายไปแล้ว เธอก็ยังคงมีคำว่า “นางสาว”

การหย่าร้างเป็นปัญหาการแตกแยกของครอบครัว ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยการหย่าร้างมีกรณีที่จะยกเป็นข้ออ้างได้หลายกรณี คือ (สำนักงานคณะกรรมการ วัฒนธรรมแห่งชาติ.2550: ออนไลน์)

1. สามีหรือภรรยามีชู้ นอกใจซึ่งกันและกัน
2. ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดประพฤติชั่วอย่างร้ายแรง หรือทำร้ายร่างกายอีกฝ่ายหนึ่งบุพการี ของอีกฝ่ายหนึ่งถึงบาดเจ็บ หรือหมิ่นประมาทอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุพการีของอีกฝ่ายหนึ่งเป็นการ ร้ายแรง อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้
3. สามีหรือภรรยาจงใจละทิ้งอีกฝ่ายหนึ่งไปเกินกว่าหนึ่งปี หรือไม่ให้ความช่วยเหลือ อุปการะเลี้ยงดูตามควร หรือทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการเป็นสามีภรรยาอย่างร้ายแรง จนอีกฝ่ายหนึ่ง ไม่อาจจะอยู่กินเป็นสามีภรรยาต่อไป อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้
4. สามีภรรยาต้องคำพิพากษาถึงที่สุด ให้จำคุกฐานลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ปล้นทรัพย์ โจรสลัดหรือปลอมแปลงเงินตรา หรือต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกในความผิดอย่างอื่นเกินกว่า สามปี อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้
5. สามีหรือภรรยาถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญและศาลยังไม่เพิกถอนคำสั่งนั้น อีก ฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้
6. สามีหรือภรรยาถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ เพราะเหตุวิกลจริตตลอดมา เกินกว่าสามปีนับแต่วันศาลสั่ง และความวิกลจริตนี้ ไม่มีทางรักษาให้หายได้ถึงขีดที่จะอยู่กินเป็น สามีภรรยาต่อไปไม่ได้อีกแล้ว อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้
7. สามีหรือภรรยาผิดทัศนคติบนที่ ทำให้ไว้เป็นหนังสือเรื่องความประพฤติฝ่ายหนึ่ง ฟ้องหย่าได้
8. สามีหรือภรรยาเป็นโรคติดต่อร้ายแรงอันอาจเป็นภัยอีกฝ่ายหนึ่ง และโรคนี้ไม่มี ทางรักษาให้หายได้ อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

### 9. สามีหรือภรรยาที่มีภาวะสืบพันธุ์ไม่สมบูรณ์จนไม่มีความสามารถจะอยู่ด้วยกันฉันสามี

ภรรยาได้ตลอดกาล อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

การหย่าร้าง คือ การสิ้นสุดชีวิตแต่งงานของกลุ่มสมรส เป็นการแตกแยกของบุคคลที่เคยมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด การหย่าร้างในตัวของมันเองเป็นเรื่องเศร้า เป็นการทำลายความรัก ความเชื่อของบุคคลที่เคยผูกพันกันอย่างลึกซึ้ง

Family Disorganization (ซัชนันท์ สุวินทรากร. 2536: 6; อ้างอิงจาก William J. Goode. 1961: 481) นักสังคมวิทยาได้อธิบายว่า การหย่าร้าง (Divorce) เป็นแนวทางหนึ่งสำหรับชีวิตสมรสที่ไม่ราบรื่น เป็นวิธีที่แก้ปัญหาชีวิตสมรสที่ล้มเหลว

Divorce; & Readjustment (ซัชนันท์ สุวินทรากร. 2536: 6 อ้างอิงจาก R.E.Mowrer. 1959. 342) กล่าวว่า การหย่าร้างเป็นการแก้ปัญหาขั้นสุดท้ายตามกฎหมายของชีวิตที่ล้มเหลว และเป็นขั้นตอนของความไม่ลงรอยกันในครอบครัว

การหย่าร้าง (ศิริรัตน์ ศิลอาภรณ์. 2545: ออนไลน์) การหย่าร้าง หมายถึง การสิ้นสุดชีวิตคู่ เนื่องจากไม่สามารถปรับตัวเข้าหากันได้ หรือมีเหตุผลทางสังคมอย่างอื่น การหย่าร้างของกลุ่มสมรสมี 2 แบบ คือ การหย่าร้างโดยความยินยอมทั้งสองฝ่าย และการหย่าโดยการฟ้องหย่า

การให้คำปรึกษาในคลินิกก่อนสมรส (พิเชษ บัญญัติ. 2550: ออนไลน์) การหย่าร้าง หมายถึง การสิ้นสุดของชีวิตสมรสเป็นผลจากความล้มเหลวในการครองชีวิตคู่และเป็นการปลดปล่อยความทุกข์ระทมจากชีวิตสมรส เนื่องจากไม่สามารถคงสัมพันธ์ภาพที่ต่อกันและกันไว้ การหย่าจึงเป็นทางออกเพื่อให้ชีวิตของแต่ละคนมีทางเลือกมากขึ้นดีกว่าการต้องทนหรือจำใจอยู่ด้วยกัน

การวิเคราะห์เส้นทางการหย่าร้างในครอบครัวไทย (นลินี สุขเกษม. 2551: 14) การหย่าร้าง หมายถึง การสิ้นสุดการใช้ชีวิตคู่ระหว่างชายและหญิงที่ตัดสินใจอยู่กินฉันท์สามีภรรยา โดยการหย่าร้างสามารถทำได้ทั้งทางพฤตินัยคือการแยกกันอยู่และไม่มีความสัมพันธ์ทางเพศกันอย่างสิ้นเชิง ทางนิตินัยคือการจดทะเบียนหย่าอย่างถูกต้องตามกฎหมายและไม่มีความสัมพันธ์ทางเพศกันอย่างสิ้นเชิง

การหย่าร้างของกลุ่มสมรส ของคู่จดทะเบียนสมรสมี 2 แบบ คือ การหย่าโดยความยินยอมทั้งสองฝ่าย และการหย่าโดยการฟ้องหย่า การหย่าโดยความยินยอมทั้งสองฝ่าย ที่ทำการจดทะเบียนสมรสจะไปทำการหย่ากันที่อำเภอ ตกลงกันในเรื่องทรัพย์สิน บุตร ค่าเลี้ยงดู และบันทึกไว้เป็นหลักฐาน พร้อมด้วยพยาน 2 คน เรียกว่า จดทะเบียนหย่า

ดังนั้น การหย่าร้าง หมายถึง การที่สามีและภรรยาตัดสินใจยกเลิกการใช้ชีวิตคู่ร่วมกัน และสิ้นสุดความสัมพันธ์กันที่ถูกต้องตามกฎหมาย

### 3. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการหย่าร้าง

จากการศึกษาของ Gary S. Becker เรื่อง A Theory of Marriage Part I ในปี 1973 และ A Theory of Marriage Part II ในปี 1974 (พบอ้างถึงในงานของ วิมลทิพย์ แป้งหอม, 2548: 8-10) จากสมมติฐานของการตัดสินใจสมรส การสมรสใหม่ และการหย่าร้าง โดยเชื่อว่า “การที่บุคคลจะสมรสกันนั้นทั้งสองฝ่ายต้องเชื่อว่าจะได้รับอรรถประโยชน์ที่มากกว่าการครองชีวิตโสด ซึ่งเป็นไปตามกฎของธรรมชาติของมนุษย์เมื่อคาดหวังที่จะได้รับกับประโยชน์ที่สูงขึ้นจากการสมรส แต่สถานการณ์ในความเป็นจริง หรือการมีชีวิตสมรสไม่เป็นที่คาดหวัง การตัดสินใจสมรสใหม่ และการหย่าร้างก็จะเกิดขึ้นตามมา” จากสมมติฐานทางเศรษฐศาสตร์ 3 ประการ ประการแรก คือ มนุษย์เลือกที่จะจะแต่งงานกับคนที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจสูงสุดภายใต้เหตุผลของแต่ละคน ประการที่สอง คือ ดุลยภาพในการแต่งงานเปรียบเสมือนราคาที่ต้องมีความสมดุลในการตัดสินใจและ ประการที่สาม คือ ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงจะต้องเลือกปฏิบัติในพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดผลดีที่สุดในให้ การแต่งงานมีดุลยภาพ ข้อสมมติทั้งสามข้อมีความสำคัญต่อกระบวนการวิเคราะห์ในตัวแบบอรรถประโยชน์โดย Becker ดังนี้

แบบจำลองมาตรฐานการสมรสของ Becker กำหนดให้เป็นลักษณะของกลุ่มสมรสคนเดียว (Monogamous) ซึ่งเป็นลักษณะของการแต่งงานโดยทั่วไป จากสมมติฐานสำคัญ คือ ต่างฝ่ายทราบเป็นอย่างดีถึงการเลือกต่าง ๆ และสามารถประเมินค่าทางเลือกต่าง ๆ ได้ ด้วยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ ความพึงพอใจเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการสมรส ประโยชน์ของการสมรส คือ ความสมดุลระหว่างต้นทุนหรือค่าใช้จ่าย รวมถึงค่าใช้จ่ายทางกฎหมาย ค่าใช้จ่ายในการหาคุ้มครอง เช่น ค่าอาหาร ค่าน้ำมัน เสื้อผ้า ฯลฯ มาเปรียบเทียบกับประโยชน์ที่แต่ละฝ่ายได้รับจากการสมรสว่าคุ้มค่าหรือไม่ นอกจากนี้อรรถประโยชน์ของการสมรสยังมีปัจจัยอื่นเกี่ยวข้องด้วย อาทิ รายได้ การศึกษา ความรู้ความสามารถ อายุ ศาสนา เชื้อชาติ ความมั่นคงของฐานะทางการเงิน ความคล้ายคลึงในด้านประเพณีและวัฒนธรรม เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ส่งผลต่อความสมบูรณ์ในชีวิตสมรสและอรรถประโยชน์จากการสมรสให้สูงขึ้น และหากเปรียบเทียบผลได้จากการสมรสแล้วไม่คุ้มค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนที่แต่ละฝ่ายสูญเสียไป อาทิ ภาระในการดูแลบ้าน ดูแลลูกและผู้สูงอายุโดยเป็นภาระที่เพิ่มขึ้นของฝ่ายหญิง ในขณะที่ฝ่ายชายต้องลดเวลาในการสังสรรค์กับเพื่อนหรือต้องทำงานหนักมากขึ้นเพื่อรองรับค่าใช้จ่ายในบ้านที่เพิ่มขึ้น เป็นต้น และสุดท้ายหากทั้งสองฝ่ายพิจารณาแล้วว่าไม่คุ้มค่าก็จะครองโสดหรือตัดสินใจหย่าร้าง

ในทฤษฎีเศรษฐศาสตร์จุลภาค ครอบครัวหรือครัวเรือนถือเป็นหน่วยบริโภคและเป็นเจ้าของปัจจัยในการผลิต ผู้บริโภคซื้อสินค้าและบริการมาบริโภคเพราะสินค้าและบริการมีอรรถประโยชน์ คือ บริโภคแล้วความสุขและความพึงพอใจ ผู้บริโภคหรือครอบครัวจะซื้อสินค้าและบริการมาบริโภคได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับงบประมาณของครอบครัว ราคาสินค้าและบริการในท้องตลาดและฟังก์ชันอรรถประโยชน์ของครอบครัว ครอบครัวจึงเป็นหน่วยตัดสินใจที่จะให้อรรถประโยชน์สูงสุดจากงบประมาณที่มีอยู่จำกัด ดังสมการ  $U = f(X, Y)$  คือ อรรถประโยชน์ของครอบครัวขึ้นอยู่กับสินค้าเพียง 2 ชนิด คือ X และ Y ในลักษณะเดียวกับการประยุกต์ใช้ ทฤษฎีทางเลือก และทฤษฎีอรรถประโยชน์ เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมกรรมการเลือกคู่ การตัดสินใจในจำนวนบุตร

ที่ต้องการ และการหย่าร้าง โดยรวมเรียกการวิเคราะห์ในแนวนี้นี้ว่าเศรษฐศาสตร์ว่าด้วยครัวเรือนใหม่ (New Household Economic)

ทฤษฎีเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตสมรสและความมั่นคงในชีวิตสมรส (Theory of Marital Quality and Marital Stability) ทฤษฎีนี้ Lewis และ Spanier (อรุณรุ่ง บุญธนนันตพงศ์, 2535: 9-12; อ้างอิงจาก Lewis; & Spanier: 268-289) โดยกรอบของทฤษฎีกล่าวถึง ปัจจัย 3 กลุ่มที่มีความสำคัญต่อคุณภาพชีวิตสมรสซึ่งมีผลโดยตรงต่อความมั่นคงในชีวิตสมรส

1. ปัจจัยก่อนการสมรส (Premarital Factors) เป็นปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยทางสังคมของคู่สมรส ประกอบด้วยหลายสาเหตุ ดังนี้

1.1 ความคล้ายคลึงกันของคู่สมรส (Monogamy) ได้แก่ เชื้อชาติ สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ศาสนา สติปัญญา อายุ เป็นต้น คู่สมรสที่มีความคล้ายคลึงกันในลักษณะดังกล่าวย่อมมีโอกาสในการหย่าร้างน้อยลง

1.2 คุณลักษณะของคู่สมรส (Resources) ได้แก่ ระดับการศึกษา อายุแรกสมรส ชนชั้นทางสังคม ความคุ้นเคยกันระหว่างชายหญิง สุขภาพร่างกายและสุขภาพจิต คู่สมรสจะมีความมั่นคงในการสมรสที่ดีกว่าถ้าตัวเลขดังกล่าวอยู่ในระดับสูง

1.3 แบบอย่างจากบิดามารดา (Parental Models) หมายความว่าถึงคุณภาพชีวิตสมรสของครอบครัวทั้งสอง ฝ่าย ความสุขในวัยเด็กและความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสกับบิดามารดา ซึ่งหากมีทิศทางในทางบวกย่อมทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี

1.4 สิ่งสนับสนุนอื่นๆ (Support form Significant others) เช่นความเห็นพ้องด้วยของบิดามารดาในคู่สมรสของบุตร

2. ปัจจัยการสมรส (Marital Factors) เป็นปัจจัยที่มีบทบาทต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรสและความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส ซึ่งได้แก่

2.1 สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม (Socio Economic Adequacy) ซึ่งได้แก่ สถานภาพอาชีพของฝ่ายชาย ความมั่นคงของเศรษฐกิจในครอบครัว และรายได้ของครอบครัว เป็นต้น

2.2 การทำงานของภรรยา (Wife Employment) เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจกับงานของตนเองของฝ่ายหญิงและความเห็นพ้องของสามีต่องานของภรรยา

2.3 องค์ประกอบในครัวเรือน (Household Composition) เช่น การมีบุคคลอื่นนอกจากคู่สมรส คู่สมรสสามารถตัดสินใจต่อสิ่งใดๆ ได้เองหรือไม่ หากสิ่งเหล่านี้เป็นไปในทางที่ดีย่อมส่งผลให้ชีวิตสมรสมีความมั่นคงมากขึ้น

2.4 ความสำคัญของสังคมรอบตัวคู่สมรส (Community Embedded) ได้แก่

ความเห็นด้วยของเพื่อนและญาติพี่น้องในการสมรส การติดต่อสัมพันธ์กับเพื่อนของกลุ่มสมรส ความแอึดในครอบครัว เป็นต้น

2.5 การมองหรือพิจารณาที่เป็นไปได้ในทางที่ดี (Positive Regard) เช่นความคล้อยคลึงในการรับรู้ การสื่อสารระหว่างกลุ่มสมรส การประเมินผู้อื่นในทางที่ดีหรือไม่ดี ความสอดคล้องกันของค่านิยมระหว่างกลุ่มสมรส เป็นต้น

2.6 ความรู้สึกพอใจ (Emotional Gratification) ระหว่างกลุ่มสมรสหากมีความพึงพอใจ

สูงจะเป็นผลดีต่อคุณภาพชีวิตสมรส ซึ่งอาจเกิดจากความพึงพอใจทางเพศ ความรักที่มีต่อกัน ความนับถือและไว้วางใจกัน

2.7 ประสิทธิภาพของการสื่อสารระหว่างกลุ่มสมรส (Effectiveness of Communication)

ได้แก่ ความเข้าใจกันระหว่างกลุ่มสมรส ความเห็นอกเห็นใจกัน ความถูกต้องในการสื่อสารโดยไม่พูดคุย (Nonverbal) ความถี่ของความสำเร็จในการสื่อสารระหว่างกลุ่มสมรส

2.8 ความเหมาะสมในบทบาทของกลุ่มสมรส (Role Fit) ชีวิตสมรสจะมีคุณภาพที่ดีหากคู่

สมรสมีบทบาทที่เหมาะสม เช่น การมีความเห็นต่อบทบาทที่คาดหวังต่ออีกฝ่ายหนึ่ง อย่างมีเหตุผลหรือมีความสอดคล้องกัน การมีบุคลิกภาพที่คล้ายคลึงกันเข้าใบบทบาทของกันและกัน ความเข้ากันได้ในเรื่องเพศ เป็นต้น

3. การมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันของกลุ่มสมรส (Interaction) ได้แก่ ความเป็นเพื่อนที่มีให้แก่กัน การแบ่งกิจกรรมกันทำ การได้อยู่ร่วมกัน ประสิทธิภาพในการแก้ปัญหา ความมีอิทธิพลต่อจิตใจและอารมณ์ซึ่งกันและกันของกลุ่มสมรส ในสิ่งเหล่านี้หากมีมากเท่าไรก็จะส่งเสริมให้ชีวิตคู่มั่นคงปัญหาการหย่าร้างจะไม่เพิ่มมากขึ้น

4. แรงผลักดันภายนอกและแรงดึงดูดจากทางเลือก (External Pressures and Alternative

Attraction) ทั้งสองปัจจัยนี้เป็นตัวควบคุมความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตสมรสกับความมั่นคงในชีวิตสมรสอีกทีหนึ่ง กล่าวคือ ความไม่แน่นอนเสมอไปที่ทั้งคู่สมรสซึ่งมีคุณภาพชีวิตสมรสสูงจะมีความมั่นคงในชีวิตสูงด้วย ปัจจัยทั้งสองนี้จะเป็นเครื่องตัดสินใจอีกทีหนึ่ง แรงผลักดันจากภายนอกนั้นได้แก่ บรรทัดฐานทางสังคม แรงบังคับจากสถาบันต่าง ๆ เช่น ทางกฎหมาย สังคม ศาสนา เป็นต้น ส่วนแรงดึงดูดจากทางเลือกเกิดจากการเปรียบเทียบถึงผลได้ผลเสียในการตัดสินใจสมรส (Costs and rewards) ผลได้ (Rewards) หมายถึง สิ่งที่จะดึงดูดให้คู่สมรสมีโอกาสอยู่ร่วมกันต่อไป ส่วนผลเสีย (Costs) ได้แก่ ความเครียด ความขัดแย้งกัน ปัญหาในการสื่อสารระหว่างคู่สมรส การขาดความกลมเกลียวกัน เป็นต้น ซึ่งทั้งผลได้และผลเสียนั้นจะบ่งบอกถึงคุณภาพชีวิตสมรส และเป็นเครื่องมือในการตัดสินใจใช้ชีวิตสมรสต่อหรือการตัดสินใจแยกทางกันหรือการตัดสินใจหย่าร้างนั่นเอง

ต่อมาในปี 1984 Edwards; & Saunders ได้เสนอ Model of Mental Dissolution (สมเกียรติ เบญจศาสตร์. 2541: 17-20; อ้างอิงจาก Edwards; & Saunders.1981; Citing by Cox, 1990: 555-557) ตัวแบบการสิ้นสุดของชีวิตสมรส โดยเชื่อว่าชีวิตสมรสของแต่ละคนจะอยู่ภายใต้บริบทของสังคม บริบททางสังคมเป็นตัวที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจสิ้นสุดชีวิตสมรส แรงจูงใจอันเกิดจากคุณลักษณะทางสังคมของแต่ละบุคคลนำไปสู่การสิ้นสุดชีวิตสมรส ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความขัดแย้งหรือความคิดเห็นไม่ตรงกันระหว่างคู่สมรส ความขัดแย้งดังกล่าวหากมีมากจะส่งผลให้การหย่าร้างมีโอกาสสูงขึ้น โดย Edwards & Saunders ได้แบ่งขั้นตอนในการตัดสินใจสิ้นสุดชีวิตสมรสออกเป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้น A กล่าวถึงภูมิหลังและลักษณะของแรงจูงใจที่จะมีการสมรสของคู่สมรส
2. ขั้น B แสดงถึงผลสัมฤทธิ์ของการเลือกคู่ครอง โดยมีการเรียนรู้ซึ่งกันและกันก่อนการสมรส (Courtship) ซึ่งเชื่อว่าเป็นกระบวนการเลือกคู่ครองที่ดี
3. ขั้น C แสดงถึงสัมพันธภาพในชีวิตสมรส (Marital Congruity) หรือช่วงที่มีความมั่นคงในสถานภาพสมรส ความขัดแย้งหรือความเห็นไม่ตรงกันไม่ใช่ปัญหาของการหย่าร้าง
4. ขั้น D เป็นขั้นที่ประเมินความสัมพันธ์ของคู่สมรส ประกอบด้วยการรับรู้เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคที่จะนำไปสู่การหย่าร้างโดยการรับรู้เกี่ยวกับความพึงพอใจและไม่พึงพอใจโดยถ้าความสัมพันธ์มีความพึงพอใจในระดับสูง โอกาสที่จะหย่าร้างยังอยู่ในระดับต่ำ
5. ขั้น E แสดงถึงความผูกพันต่อการสมรสโดยพิจารณาจากประโยชน์ที่คาดหวังจากการมีชีวิตสมรส โดยพิจารณาจากทัศนคติที่ต้องการจะมีส่วนร่วมในการดำเนินชีวิตคู่
6. ขั้น F เป็นขั้นที่ตัดสินใจสิ้นสุดชีวิตสมรส จากตัวแบบการสิ้นสุดตัวของชีวิตสมรสพบว่า ความไม่มั่นคงในชีวิตสมรสมาจากหลายปัจจัย ทั้งจากภูมิหลังของคู่สมรสลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม หรือจากปัจจัยอื่นๆ เป็นต้น

จากแบบจำลองของ Edwards & Saunders การตัดสินใจสิ้นสุดของชีวิตสมรสมาจากหลายปัจจัย โดยปัจจัยด้านบริบททางสังคมก็ถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซึ่งในบริบททางสังคม ค่านิยม ภูมิหลังของคู่สมรส ระยะเวลาการรู้จักกันก่อนสมรส ก็นับปัจจัยที่จะนำไปสู่การสิ้นสุดชีวิตสมรสหรือการหย่าร้าง

จะพบว่าจากการศึกษาของ Becker และ Lewis; & Spanier มีความสอดคล้องกันในเรื่องของพฤติกรรมของคู่สมรสที่จะมีผลต่อการตัดสินใจหย่าร้าง รวมถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจหย่าร้างทั้ง ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ลักษณะต่างๆของคู่สมรสที่จะแต่งงานกัน ปัจจัยการสมรส ได้แก่ รายได้ สถานภาพทางเศรษฐกิจ และชนชั้นทางสังคม เป็นต้น และปัจจัยภายนอกหรือปัจจัยอื่นๆ เป็นปัจจัยที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของคู่สมรส เช่น สื่อ กฎหมาย ศาสนา เป็นต้น ดังนั้น จากทฤษฎีการวิเคราะห์ของ Becker และ Lewis กับ Spanie สามารถกำหนดฟังก์ชันของการหย่าร้างเป็นดังนี้

Model (การหย่าร้าง): จากสมการ

$$Y = f(X) \quad \dots\dots\dots (2.1)$$

โดยที่  $Y$  = การหย่าร้าง  
 $X$  = ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม ที่ส่งผลต่อการหย่าร้าง

$$Divorce = f(INC, MPI, LAB, EDU) \quad \dots\dots\dots (2.2)$$

โดยที่  $INC$  = รายได้เฉลี่ยต่อปี (บาท/ปี)  
 $MPI$  = ดัชนีอุตสาหกรรม  
 $LAB$  = การเข้าสู่กำลังแรงงานของสตรี  
 $EDU$  = ระดับการศึกษา

#### 4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการหย่าร้างในประเทศไทยยังมีน้อยมากและงานในอดีตดังกล่าวมักจะเป็นทางด้านสังคมวิทยาและจิตวิทยา โดยสำรวจไม่พบบงานศึกษาด้านเศรษฐศาสตร์ อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยได้รวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องการหย่าร้างทั้งในประเทศและต่างประเทศได้ ดังนี้

ภาวการณ์หย่าร้างของประชากรไทยระหว่างปี พ.ศ. 2512 - 2521 ศึกษาจาก ทะเบียนหย่า (วันทนา กลิ่นงาม. 2525: 1-2) ศึกษาเกี่ยวกับภาวการณ์หย่าร้างของประชากรไทย โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาอัตราการหย่าร้าง ความแตกต่างของลักษณะทางด้านประชากรระหว่างสตรีที่อยู่กับสามีและสตรีที่หย่าร้างในปี พ.ศ. 2518 และลักษณะของคู่ที่หย่าร้างที่ปรากฏทะเบียนการหย่าระหว่างปี พ.ศ. 2512 - 2521 ตามรายภาค โดยใช้ทะเบียนการหย่าที่เกิดขึ้นในแต่ละปี ผลการศึกษาพบว่า อัตราการหย่าร้างของประชากรไทยมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อยๆตามลำดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตกรุงเทพมหานคร การหย่าร้างส่วนใหญ่เกิดขึ้นกับสตรีที่มีช่วงอายุเฉลี่ยเมื่อหย่าร้างประมาณอายุ 27 - 31 ปี และมักเกิดในช่วง 4 ปีแรกของชีวิตสมรส สตรีที่หย่าร้างอายุเฉลี่ยสูงกว่าสตรีที่อยู่กับสามี โดยที่ค่าเฉลี่ยของอายุที่หย่า อายุเมื่อสมรส จำนวนปีที่สมรส ค่าเฉลี่ยสูงสุดในภาคใต้ และต่ำสุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนกรุงเทพมหานครและภาคกลางมีค่าเฉลี่ยใกล้เคียงกัน และจำนวนบุตรโดยเฉลี่ยของสตรีในขณะที่หย่าร้างจะมีจำนวนต่ำกว่าสตรีที่อาศัยอยู่กับสามีและมีจำนวนต่ำที่สุดในภาคเหนือสำหรับกลุ่มที่หย่าร้างทั้งหมดที่เกิดขึ้นในระหว่างปี พ.ศ. 2512 - 2521 พบว่าการหย่าร้างมักจะเกิดขึ้นในช่วง 5 ปีแรกของชีวิตสมรสและมีแนวโน้มจะเกิดขึ้นเร็วขึ้นในระยะเวลาที่สั้นกว่าเดิม สามีที่หย่าร้างมีอายุเฉลี่ยเมื่อหย่าร้างระหว่าง 28 - 29 ปี ส่วนภรรยาอายุ

เฉลี่ยอยู่ระหว่าง 24 - 25 ปี และจากการศึกษาพบว่าคู่สมรสที่อายุต่ำกว่าจะมีความมั่นคงในชีวิตสมรสมากกว่าผู้ที่มีอายุขณะสมรสที่สูง และคู่สมรสทั้งหมดส่วนใหญ่สามีอายุมากกว่าภรรยา โดยที่ความแตกต่างของอายุระหว่างสามีและภรรยาไม่มีผลต่อความมั่นคงขอชีวิตสมรส ส่วนในเรื่องจำนวนบุตรนั้นผู้หย่าร้างที่มีอายุสมรสต่ำมีบุตรน้อยกว่าผู้หย่าร้างที่มีอายุสมรสสูงซึ่งตรงข้ามกับลักษณะของประชากรโดยทั่วไป แต่อย่างไรก็ตามคู่หย่าร้างส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ไม่มีบุตร ทั้งนี้จำนวนบุตรโดยเฉลี่ยในเขตกรุงเทพมหานคร ภาคกลาง และภาคเหนือ มีแนวโน้มลดต่ำลงขณะเดียวกันมีแนวโน้มว่าบุตรอาจไม่ได้เป็นสิ่งขัดขวางไม่ให้เกิดการหย่าร้างต่อไป เพราะสัดส่วนของผู้หย่าร้างที่มีบุตร 1-2 คนของทุกภาคในช่วงปี พ.ศ. 2517 - 2521 สูงกว่าในช่วงปี พ.ศ. 2512 - 2516 และส่วนใหญ่หลังการหย่าร้างบุตรจะตกอยู่ในความดูแลของมารดา สำหรับในการแจ้งจดทะเบียนการหย่าพบว่า ในเขตกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่จะอยู่ในลักษณะของการไม่แจ้งสาเหตุ แม้ว่าจะมีแนวโน้มแจ้งสาเหตุกันมากขึ้นแต่อยู่ในลักษณะของการยังไม่กล้าเปิดเผยสาเหตุที่แท้จริง ส่วนใหญ่มักแจ้งสาเหตุการหย่าร้างว่าเกิดจากทัศนคติไม่ตรงกันและการไม่สมัครใจอยู่ร่วมกัน ทั้งนี้ไม่ว่าจะศึกษาตามอายุเมื่อหย่า อายุเมื่อสมรส ความแตกต่างของอายุระหว่างสามีและภรรยาและจำนวนปีที่สมรส ส่วนในภาคต่าง ๆ มักอยู่ในลักษณะของการไม่สมัครใจอยู่ร่วมกัน ทั้งในช่วง 5 ปีแรก และ 5 ปีหลังการสมรส ส่วนในข้อตกลงเองการเลี้ยงดูฝ่ายหญิงและบุตรนั้น ส่วนใหญ่ฝ่ายหญิงไม่เรียกร้อง

**พฤติกรรมและตัวชี้วัดความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสในเขตกรุงเทพมหานครที่จะนำไปสู่ความต้องการหย่าร้าง** (อรุณรุ่ง บุญชนันทพงศ์. 2535: 1-2) จากการศึกษาคู่สมรสในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 2,017 ราย จาก 20 เขตกรุงเทพมหานคร โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลใช้อัตราส่วนและการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ผลการวิเคราะห์พบว่า กลุ่มที่เคยเสนอขอหย่า มีลักษณะทั่วไปทางประชากร เศรษฐกิจและสังคม ไม่แตกต่างกัน โดยทั้งสองกลุ่มมีอายุเฉลี่ยประมาณ 32 ปี มีระยะเวลาสมรสเฉลี่ย 11 ปี จำนวนบุตรเฉลี่ย 2 คน การศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับประถมศึกษา อาชีพอยู่ในกลุ่มบริการและใช้แรงงานเป็นส่วนใหญ่ และมากกว่าร้อยละ 70 ของทั้ง 2 กลุ่มอยู่ในครอบครัวเดี่ยว ในส่วนของพฤติกรรมแสดงความไม่พึงพอใจของคู่สมรส การมีปากเสียงทะเลาะทู่ตีกันของคู่สมรส ความไม่พึงพอใจบุตร การมีปากเสียงกับบุคคลในครอบครัวที่ไม่ใช่คู่สมรสและบุตร พบว่า กลุ่มที่เคยเสนอขอหย่ามีการแสดงพฤติกรรมเหล่านี้บ่อย อยู่ในอัตราที่สูงกว่ากลุ่มที่ไม่เคยเสนอขอหย่า เหตุผลสำคัญที่สุดในการขอหย่าคือ การที่คู่สมรสมีนิสัยที่ไม่พึงพอใจรองลงมาคือ คู่สมรสใช้จ่ายเงินฟุ่มเฟือยและคู่สมรสดื่มเหล้าหรือเล่นการพนัน

**สตรีและการหย่าร้าง** (สุภรณ์ และ พนม ลิมอารีย์. 2536: 1-3, 124-125) ได้มีการสำรวจกลุ่มตัวอย่างประชากรใน 3 จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จังหวัดมหาสารคาม กาฬสินธุ์ และขอนแก่น ในปี พ.ศ. 2532 - 2534 จังหวัดละ 45 คน รวม 135 คน โดยวิธีการใช้แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ ผลจากการสำรวจกลุ่มตัวอย่างดังกล่าว พบว่า สตรีประมาณร้อยละ 80 แต่งงานก่อนอายุ 25 ปี และความแตกต่างของอายุของทั้งสองฝ่ายไม่เกิน 5 ปี ระดับการศึกษาของทั้งสองฝ่ายไม่เกิน มัธยมศึกษาตอนปลาย ความสัมพันธ์ก่อนแต่งงานส่วนมากเป็น

เพียงคนรู้จักกัน การตัดสินใจแต่งงานกันโดยที่มีเวลาคบหาดูใจกันไม่เกินหนึ่งปี การแต่งงานส่วนมากเป็นความสมัครใจทั้งสองฝ่าย ระยะเวลาการอยู่กินร่วมกันไม่เกิน 10 ปี จำนวนบุตรส่วนมาก 2 คน รายได้ของฝ่ายหญิงไม่เกินเดือนละ 3,000 บาทและฝ่ายชายไม่เกินเดือนละ 6,000 บาท สำหรับลักษณะการหย่าร้างที่พบคือเป็นไปโดยความเต็มใจของทั้งสองฝ่าย ผู้ที่เริ่มต้นการหย่าร้างส่วนใหญ่เป็นฝ่ายหญิงโดยการตัดสินใจหย่าร้างโดยส่วนใหญ่ไม่ปรึกษาใคร การจัดการกับสินสมรสโดยส่วนใหญ่แบ่งทรัพย์สินกัน ส่วนสาเหตุของการหย่าร้างส่วนมากเกิดจากด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านความประพฤติ อารมณ์และจิตใจ

สาเหตุการหย่าร้างส่วนใหญ่มาจากหลายสาเหตุ ดังนี้

1. สาเหตุด้านเศรษฐกิจ การหย่าร้างส่วนมากเกิดจากสาเหตุด้านเศรษฐกิจ และสาเหตุด้านเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ อดีตคู่สมรสใช้จ่ายฟุ่มเฟือย และมีรายได้ไม่พอกับรายจ่าย
2. สาเหตุด้านความประพฤติ ที่สำคัญได้แก่ อดีตคู่สมรสไม่รับฟังความคิดเห็น และแสดงความก้าวร้าวหยาบคาย
3. สาเหตุด้านศาสนา การหย่าร้างส่วนใหญ่ไม่ได้เกิดจากสาเหตุด้านศาสนา
4. สาเหตุด้านสุขอนามัย การหย่าร้างส่วนมากไม่ได้เกิดจากสาเหตุด้านสุขอนามัย มีส่วนน้อยที่ติดสุราและยาเสพติด
5. สาเหตุด้านอารมณ์และจิตใจ การหย่าร้างส่วนมากเกิดจากอดีตคู่สมรสเป็นคนเจ้าอารมณ์และแต่ใจตนเอง
6. สาเหตุด้านอาชีพ ส่วนมากการหย่าร้างไม่เกิดจากอาชีพมีเพียงร้อยละ 30 ที่มีสาเหตุมาจากอาชีพ ได้แก่ สามีมีอาชีพที่ต้องจากภรรยาเสมอๆและเป็นเวลานานๆ
7. สาเหตุด้านการศึกษา ส่วนใหญ่การหย่าร้างไม่ได้เกิดจากการศึกษามีเพียงประมาณร้อยละ 10 สาเหตุจากการศึกษาที่แตกต่างกันมากทำให้พูดกันไม่ค่อยรู้เรื่อง
8. สาเหตุด้านอายุ ส่วนใหญ่ไม่ได้เกิดจากสาเหตุด้านอายุ มีเพียงส่วนน้อยที่ อายุแตกต่างกันมากทำให้มีความเห็นไม่ตรงกัน
9. สาเหตุด้านผู้ร่วมอาศัย สาเหตุการหย่าร้างไม่ได้เกิดจากด้านผู้ร่วมอาศัย มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้น ที่ถูกดูต่ำจากบิดามารดาและญาติพี่น้องของอดีตคู่สมรส
10. สาเหตุด้านเพศรส การหย่าร้างส่วนใหญ่ไม่ได้เกิดจากด้านเพศรส มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่อดีตสามีมีภรรยาน้อย
11. สาเหตุด้านสังคม การหย่าร้างส่วนมากมาจากสาเหตุด้านสังคม ได้แก่ อดีตคู่สมรสชอบดื่มสุรากับเพื่อนๆเป็นประจำ และอดีตคู่สมรสชอบเที่ยวกลางคืนไม่ชอบอยู่บ้าน ลองเปรียบเทียบสาเหตุที่ทำให้เกิดการหย่าร้าง พบว่าสาเหตุการหย่าร้างสำคัญลำดับ
  1. สาเหตุด้านสังคม ร้อยละ 75
  2. สาเหตุด้านอารมณ์และจิตใจ ร้อยละ 69
  3. สาเหตุด้านเศรษฐกิจ ร้อยละ 63
  4. สาเหตุด้านความประพฤติ ร้อยละ 62 โดยสรุป สาเหตุของการหย่าร้างเกิดมา

จากมากกว่าหนึ่งสาเหตุ

**สาเหตุและผลกระทบของการหย่าร้าง : ศึกษาเฉพาะพนักงานการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย** (ชัชพันธ์ สุวินทรากร. 2536: 1-6, 55-57) โดยวิธีการใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 40 คน โดยเป็นเพศชาย 15 คน และเพศหญิง 25 คน มีอายุระหว่าง 20 ถึง 46 ปี ผลการศึกษาพบว่า คู่สมรสส่วนใหญ่มีสาเหตุการหย่าร้างมาจากปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและความประพฤติส่วนตัวของสมรส โดยมีปัจจัยของญาติพี่น้องและปัญหาด้านเพศสัมพันธ์ การตัดสินใจแต่งงานกันโดยที่มีเวลาคบหาดูใจกันเฉลี่ยอยู่ที่ 2.4 ปี โดยการตัดสินใจสมรสเป็นการตัดสินใจด้วยตนเอง ระดับการศึกษาไม่ทำให้การหย่าร้างลดลง แต่ประเด็นที่ค้นพบในคู่สมรสที่ระดับการศึกษาที่ต่างกันจะมีอัตราการหย่าร้างที่ต่ำกว่าที่ระดับการศึกษาเท่าเทียมกันและการที่สตรีมีการศึกษาสูงกว่าเพศชายโอกาสการหย่าร้างจะต่ำกว่ากรณีที่ฝ่ายชายมีการศึกษาสูงกว่า คู่สมรสส่วนใหญ่มีสาเหตุการหย่าร้างมาจากปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ โดยพบว่าคู่สมรสส่วนใหญ่จะแยกที่พักอาศัยห่างจากพ่อแม่ จึงมีค่าใช้จ่ายมากทำให้ต้องสิ้นเปลืองและเกิดปัญหาค่าใช้จ่ายไม่เพียงพอ และนำไปสู่การหย่าร้าง จากการตรวจสอบข้อมูลพบว่ารายได้ของคู่สมรสที่เพิ่มสูงขึ้นจะทำให้อัตราการหย่าร้างลดลง ซึ่งการหย่าร้างนั้นๆจะมีผลกระทบต่อตัวผู้หย่าร้างเป็นอย่างมากจากปัญหาทางด้านจิตใจและสังคมในที่ทำงาน ระยะเวลาที่คู่สมรสอยู่ร่วมกันก่อนการหย่าร้างเฉลี่ยแล้วประมาณ 5 ปี

จากข้อมูลการสัมภาษณ์ในเชิงลึก พบสาเหตุที่นำไปสู่การหย่าร้างจากมากไปหาน้อย ดังนี้

1. ความประพฤติของคู่สมรส เป็นความขัดแย้งที่พบมาก เช่น ฝ่ายชายยังคงรักสนุกไม่รับผิดชอบ มีผู้หญิงอื่น ๆ ดื่มสุราจัด เล่นการพนัน สิ่งเหล่านี้ฝ่ายหญิงจะทนไม่ได้
2. ปัญหาค่าใช้จ่ายในครอบครัว เนื่องจากปัจจุบันคู่สมรสนิยมแยกที่พักอาศัยห่างจากบ้านทำให้มีค่าใช้จ่ายในเรื่องที่พักอาศัยจะเพิ่มขึ้น ประกอบกับการหารายได้ฝ่ายหญิงและชายเมื่อต้องทำงานทั้งคู่ขาดผู้ดูแลบ้าน เมื่อกลับถึงบ้านทั้งสองฝ่ายมีความเครียดยอมทำให้มีโอกาสกระทบกระทั่งกันได้ง่าย
3. สาเหตุที่มาจากบิดามารดาและญาติพี่น้อง โดยเฉพาะในครอบครัวที่ที่พักอาศัยอยู่กับครอบครัวของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แสดงออกในรูปแบบของความรู้สึกว่าอีกฝ่ายมาแย่งชิงความรักของพี่น้องหรือครอบครัวไป ก็อาจทำให้เกิดปัญหากระทบกระทั่งกันได้ง่าย ซึ่งในปัจจุบันเมื่อตนเองมีรายได้เป็นของตนเองก็จะไม่ยอมให้กับญาติของคู่สมรส
4. ปัญหาความสัมพันธ์ทางเพศ มักเป็นเหตุให้คู่สมรสขัดแย้งกันมากขึ้น เพราะความเสมอภาคของทั้งหญิงและชาย ทำให้คู่สมรสที่เป็นฝ่ายหญิงเรียกร้องในความสุขด้านนี้เพิ่มมากขึ้น

ส่วนผลกระทบจากการหย่าร้างแบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ

1. ผลกระทบต่อผู้หย่าร้างโดยตรง ที่ผู้หย่าร้างต้องการความช่วยเหลืออย่างยิ่ง ได้แก่ปัญหาทางด้านจิตใจ รongลงมาเป็นปัญหาเกี่ยวกับบุตร และปัญหาทางการเงิน
2. ผลกระทบต่อสังคม การไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมที่ทำงาน กับญาติพี่น้อง

น้อง

3. ผลกระทบต่อบุตร โดยผลกระทบต่อบุตรจะมีมากในเด็กที่อยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียนเฉพาะบุตรที่มีอายุมากกว่า 10 ปีขึ้นไป จะมีปฏิกิริยาต่อการหย่าร้างด้วยการเก็บตัวไม่เข้าสังคมกับเพื่อนฝูง และไม่สนใจการเล่าเรียน บางส่วนติดยาเสพติดและคบเพื่อนที่มีความประพฤติไม่ดี

**ภาวะการหย่าร้างและสุขภาพจิต** (อัมพร รัตนวิทย์. 2539: ออนไลน์) การศึกษาภาวะการหย่าร้างและสุขภาพจิต มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาวะการหย่าร้างของคู่สมรส ซึ่งไปจดทะเบียนหย่าที่เขตต่างๆของกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529 – 2530 ด้วยวิธีการใช้แบบสอบถามและแบบทดสอบทางจิตวิทยา จำนวน 403 ราย สรุปผล กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 58 เป็นเพศชาย นับถือศาสนาพุทธมากที่สุดร้อยละ 91.6 จบการศึกษาชั้นมัธยมหรือเทียบเท่า ร้อยละ 50 ของผู้หย่าร้างมีอาชีพรับจ้าง รองลงมารับราชการ ภูมิลำเนาเดิมอยู่ภาคกลางมากที่สุด ส่วนใหญ่ไม่มีบุตรด้วยกัน อายุเฉลี่ยของผู้หย่าร้าง 32.76 ปี รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 5,587 บาท อายุเมื่อสมรส 25 ปี ระยะเวลาอยู่ด้วยกัน เฉลี่ย 7 ปี ผู้หย่าร้างมีความแตกต่างของอายุ เฉลี่ย 4.85 ปี ผู้ที่ไม่เคยหย่าร้างมาก่อนเลย ร้อยละ 83.9 และผู้ที่เคยหย่ามาแล้ว 2 ครั้ง ร้อยละ 12.4 ผู้หย่าร้างถือว่า การหย่าร้างเป็นเรื่องธรรมดา ภาวะทางสังคมที่มีผลต่อการหย่าร้างที่สำคัญ ได้แก่ การที่ผู้หย่าร้างคิดว่าสามารถอยู่ได้โดยไม่ต้องพึ่งคู่ครอง รองลงมาคือ ชีวิตสมรสมักจะมีการขัดแย้งกันบ่อยๆ ปัญหาที่เป็นเหตุของการหย่าร้างเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส เช่น นิสัยส่วนตัว ความเจ้าชู้ ภาวะทางสังคมมีผลต่อการตัดสินใจหย่าร้างในเพศหญิงสูงกว่าเพศชาย ผลกระทบต่อบุตร พฤติกรรมของพ่อแม่ก่อนหย่าร้าง เช่น การขัดแย้งกันมาก ทะเลาะกัน ความเมินเฉยต่อกัน มีผลทำให้ลูกมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนออกไปได้ง่ายกว่าครอบครัวที่มีความอบอุ่น

**บทบาทของผู้ชายกับปัญหาครอบครัวไทยในปัจจุบัน** (ภัสสร ลิมานนท์. 2541: ออนไลน์) สาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งที่มีส่วนทำให้ครอบครัวไทยแตกแยก และพบว่าชายมีส่วนสำคัญในปัญหานี้ก็คือ การทุบตี ทำร้ายร่างกายกันในครอบครัว (domestic violence) ซึ่งผู้ถูกทำร้ายส่วนใหญ่จะเป็นหญิงผู้เป็นภรรยา หรือลูกสาว ทั้งนี้เพราะสังคมไทยซึ่งก็ไม่ต่างจากสังคมอื่นๆ ยังมีค่านิยมยกให้ชายเป็นใหญ่ (male dominant) ทำให้คนส่วนหนึ่งยอมรับว่าชายยังมีสิทธิที่จะควบคุมสมาชิกในครอบครัวโดยการใช้อำนาจหรือการใช้กำลังได้ และยอมรับการทะเลาะเบาะแว้ง ซึ่งเลยเถิดไปถึงการทุบตีภรรยาว่า “เป็นเรื่องภายในครอบครัว เป็นเรื่องลึนกระทบฟัน ไม่นานก็จะดีกันเอง” บุคคลอื่นไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยว และไม่ควรเปิดเผยต่อสาธารณะ ทำให้ผู้ถูกทำร้ายในครอบครัวไม่ได้มีการรายงาน เล่าสู่ญาติพี่น้องหรือแจ้งความฟ้องร้องต่อเจ้าหน้าที่บ้านเมือง เพื่อให้ลงโทษชายผู้กระทำผิด เพราะอาศัยอยู่ในครอบครัวเดียวกัน ทำให้ขาดข้อมูลที่สามารถนำมาศึกษาเพื่อวางนโยบายและสร้างแนวทางแก้ไขได้ในระดับประเทศแม้จะพบว่าปัญหาดังกล่าวนี้มีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงมากขึ้นตามลำดับ ในต่างประเทศที่มีการศึกษาอย่างจริงจังเพื่อแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวพบว่า ผลพวงจากการที่หญิงถูกทำร้าย โดยสามีก็คือการที่หญิงพยายามฆ่าตัว

ตาย หรือฆ่าตัวตายมากขึ้นในกลุ่มหญิงที่ประสบปัญหาดังกล่าว และหาทางออกให้ตนพ้นจากภาวะดังกล่าวไม่ได้ หรือมักจะมีปรากฏเป็นข่าวในสื่อมวลชน อยู่บ่อยครั้งที่หญิงมักจะใช้วิธีรุนแรงในการตัดต้นตอปัญหา เช่น การฆาตกรรมผู้เป็นสามี เนื่องจากถูกกดดันทางจิตใจ และการถูกทำร้ายร่างกายอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งหญิงขาดที่พึ่งในการแก้ปัญหาจำนวนตัวเลขที่เพิ่มขึ้นของผู้ใช้บริการบ้านพักฉุกเฉินตามที่ต่างๆ เพื่อช่วยเหลือสตรีที่ถูกสามีทำร้าย ก็อาจใช้เป็นตัวบ่งชี้อีกทางหนึ่งถึงความไม่ปกติสุขของครอบครัวไทย โครงการศึกษาสถานภาพสตรีและภาวะเจริญพันธุ์ในประเทศไทยที่สัมภาษณ์สตรีวัย 15-44 ปี จำนวน 2,800 ราย เมื่อปี พ.ศ. 2536 พบว่าสตรีจำนวน 1 ใน 5 (ประมาณ 600 ราย) ที่ถูกสัมภาษณ์รายงานว่าเคยถูกสามีทุบตี ขณะที่สตรีเพียงร้อยละ 1 รายงานว่าตนเป็นฝ่ายทุบตีสามี สตรีในกรุงเทพมหานครที่รายงานว่าเคยถูกสามีทุบตี มีอัตราส่วนที่สูงกว่าสตรีในเขตอื่นๆ และเมื่อพิจารณาเฉพาะกลุ่มสตรีที่เคยถูกสามีทุบตี พบว่าร้อยละ 13 รายงานว่าถูกทุบตีบ่อย ยิ่งไปกว่านั้น เกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 47) ของผู้ถูกทุบตี ยอมรับการกระทำนั้นหรือไม่ก็พยายามวิงวั้นเอาตัวรอด นอกนั้นรายงานว่าตนต่อสู้กลับทำให้เกิดการทุบตีกัน อย่างไรก็ตาม สตรีที่ถูกสัมภาษณ์ในโครงการนี้ประมาณร้อยละ 81 เห็นว่าหญิงควรเลิกกับสามีหากถูกทุบตีบ่อยครั้ง ส่วนผลที่ได้จากการสำรวจโครงการครอบครัวไทยปี พ.ศ.2537 พบว่ามีเพียงร้อยละ 15 ของสตรีผู้ตอบรายงานว่าเคยทะเลาะกับคู่สมรสจนถึงขั้นทุบตี ทำร้ายร่างกาย แต่คาดว่าตัวเลขที่รายงานเหล่านี้อาจต่ำกว่าความเป็นจริงก็ได้ เพราะผู้ถูกทำร้ายไม่ต้องการรายงาน

ปัญหาความรุนแรง และการทำร้ายร่างกายที่เกิดขึ้นในครอบครัวไทย ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการที่สามีทำร้ายร่างกายภรรยาเท่านั้น หากแต่ความรุนแรงยังได้เกิดต่อเนื่องไปถึงการล่วงละเมิดทางเพศที่ชายหัวหน้าครอบครัวในฐานะพ่อ กระทำต่อลูกสาวที่อยู่ในวัยเด็กหรือรุ่นสาว แต่ไม่มีการเปิดเผยฟ้องร้องให้สาธารณชนรับทราบ เพราะชายมักใช้การข่มขู่ หลอกล่อ และอ้างว่าเป็นเรื่องของความน่าอายที่ต้องปกปิด ทำให้ในหลายกรณีพบว่าชายกล้ากระทำความผิดดังกล่าวซ้ำแล้วซ้ำเล่าจนเกิดปัญหาต่อเด็กหญิงที่ถูกล่วงเกิน หรือในภาคเหนือพบว่ามีการครอบครัวจำนวนหนึ่งขายบุตรสาวเพื่อให้เข้าประกอบอาชีพในธุรกิจบริการทางเพศ เพื่อนำเงินมาเลี้ยงครอบครัว หรือนำเงินไปใช้หนี้สินของครอบครัวที่เกิดขึ้นด้วยหลายสาเหตุ ซึ่งรวมทั้งการก่อหนี้โดยชายหัวหน้าครอบครัวจากการดื่มเหล้า หรือเล่นการพนัน เป็นต้น ครอบครัวที่แตกแยกโดยการหย่าร้าง ได้ทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ติดตามมามากมาย เพราะไม่เพียงแต่จะมีผลกระทบต่อคู่ชาย-หญิงที่หย่าร้างเท่านั้น แต่ยังสามารถส่งผลกระทบต่อบุตรอีกด้วย ที่มักจะมีปัญหาหลังจากครอบครัวแตกแยก และพบว่าในสังคมไทยนั้นภาระเลี้ยงดูบุตรหลังการหย่าร้างมักจะตกเป็นของฝ่ายหญิง ด้วยความคิดที่ว่าลูกมีความใกล้ชิดผูกพันกับแม่มากกว่าพ่อ หรือแม่สามารถเลี้ยงลูก (กรณีลูกเล็ก) ได้ดีกว่าพ่อ และแม้ว่าทางกฎหมายจะได้มีการบังคับว่าผู้เป็นสามีต้องรับภาระส่วนหนึ่งในการให้การเลี้ยงดูบุตรภายหลังการหย่าขาดกับภรรยา แต่บทบังคับดังกล่าวมักถูกละเลยเสียเป็นส่วนใหญ่ ข้อมูลจากโครงการวิจัยครอบครัวไทย ปี พ.ศ.2537 ชี้ให้เห็นชัดเจนถึงภาระที่ผู้หญิงต้องแบกรับภายหลังการแยกทางหรือหย่าร้าง คือ ประมาณร้อยละ 54 ของชายที่หย่าร้างและอายุต่ำกว่า 45 ปี (ประมาณ 40 ราย) รายงานว่าอดีตภรรยาผลักไปเลี้ยงดูเอง ส่วนหญิงที่แยกหรือหย่าร้างประมาณร้อยละ 80 (ประมาณ

150 ราย) รายงานว่าต้องรับภาระดูแลลูกเอง และร้อยละ 44 ของหญิงที่แยกหรือหย่าร้าง อายุ 24 ปี หรือต่ำกว่า ต้องผลัดภาระเลี้ยงดูบุตรให้กับญาติผู้ใหญ่ซึ่งส่วนใหญ่ก็คือพ่อแม่ของตนเอง ที่น่าสนใจก็คือ ในกลุ่มของผู้ที่แยกหรือหย่าร้างทั้งหญิงและชายประมาณร้อยละ 60-80 รายงานว่าเมื่อเลิกร้างกันแล้วก็ได้มีการช่วยเหลือจุนเจือต่อกันในการเลี้ยงดูบุตรไม่ว่าจะเป็นเรื่องเงินทองข้าวของหรือการดูแลทั่วไป แต่พบว่าในกรณีของผู้ที่ยังติดต่อช่วยเหลือกันบ้างในการดูแลลูก มีชายอายุ 25-45 ปี ถึงร้อยละ 36 เปรียบเทียบกันเพียงร้อยละ 11 ของหญิงวัยเดียวกันได้รับการจุนเจือจากคู่สมรสเดิม และจากจำนวนคู่สมรสที่ระบุว่ามีปัญหาภายหลังการหย่าร้าง พบว่าหญิงร้อยละ 27 เปรียบเทียบกับชายเพียงร้อยละ 6 มีปัญหาด้านเศรษฐกิจ ทั้งนี้เพราะหญิงจำนวนไม่น้อยที่ไม่ได้ทำงานนอกบ้านแต่ต้องเพิ่มภาระในการเลี้ยงดูลูกภายหลังการหย่าร้าง

สำหรับงานวิจัยในต่างประเทศผู้วิจัยได้ศึกษาการหย่าร้างในงานด้านปัจจัยที่นำไปสู่การหย่าร้าง มีรายละเอียด ดังนี้

**Economics of Marital Instability** (Gary s. Backer, Elisabeth M. Landes; & Robert T. Micha. 1976: 57-61) ศึกษาการหย่าร้างของคู่สมรสในประเศสหรัฐอเมริกา จากการวิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิ ปี ค.ศ. 1967 จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 1,500 คน พบว่าสาเหตุการหย่าร้างมักเกิดจากปัจจัยต่างๆ ได้แก่ จำนวนปีที่สมรส จำนวนบุตร ระดับการศึกษา รายได้ อายุแรกสมรส จำนวนครั้งที่สมรส และปัจจัยอื่นๆ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจข้อมูลปฐมภูมิในประเทศสหรัฐอเมริกาปีค.ศ.1967 จำนวนกลุ่มตัวอย่างประมาณ 1,500 คน พบว่าเหตุการณ์หย่าร้างมักเกิดจากปัจจัยต่างๆ ได้แก่ จำนวนบุตร ระดับการศึกษา รายได้ อายุ จำนวนครั้งที่สมรส และปัจจัยอื่นๆ ผลการวิเคราะห์จากสมการถดถอยพบว่า ในกรณีของฝ่ายหญิงจะไม่รวมรายได้เข้าไปในการวิเคราะห์ด้วย เพราะฝ่ายหญิงหลังจากแต่งงานแล้วจะถือว่าไม่มีรายได้เนื่องจากไม่ได้ทำงาน (ในปี ค.ศ. 1967) ส่วนจำนวนบุตรจากการแต่งงานและท้องก่อนแต่งงานได้นำมาพิจารณาร่วมด้วยในการวิเคราะห์ ดังนั้นในการวิเคราะห์สมการถดถอยของฝ่ายหญิงจะเปลี่ยนแปลงได้ตามจำนวนบุตร (จำนวนบุตรจะแปรผกผัน) การวัดพฤติกรรมที่แน่นอนภายหลังจากการแต่งงาน ผลกระทบที่จะเกิดกับฝ่ายหญิง สหสัมพันธ์ของสมการถดถอยของฝ่ายหญิงจะไม่เหมือนกับฝ่ายชาย เช่น ตัวแปร อายุ สมรส จำนวนบุตรและอายุของบุตร เป็นต้น

**The Study on Marriage and Marital Dissolution in Peninsular Malaysia:**(The Divorced Men; & Women. 1978: 1-2, 87-90) Tan Poo Chag คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัย มาลายา กัวลา ลัมเปอ ได้ศึกษาการล่มสลายในชีวิตสมรสที่นำไปสู่การหย่าร้างของชายและหญิงใน เพนินซูล่า ประเทศมาเลเซีย ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ศึกษาบนพื้นฐาน สาเหตุและผลกระทบที่เกิดจากการหย่าร้างที่เกิดจากการสมรสครั้งแรก จากการสำรวจระหว่างปี ค.ศ.1981 – 1986 จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่างที่หย่าร้างเพศหญิงจำนวน 111 คน และเพศชายจำนวน 125 คน จากการศึกษาชี้ให้เห็นว่าอายุแรกสมรสที่ต่ำและระดับการศึกษาต่ำมีผลต่อจำนวนครั้งที่ผู้หญิงสมรส

จำนวนบุตรที่สูงขึ้นมีโอกาสสูงที่จะนำไปสู่การหย่าร้าง จากการศึกษาพบว่าอัตราการหย่าร้างของชาวมาเลเซียมีอัตราที่สูงกว่าชาวอินเดียและชาวจีน การหย่าร้างเกิดจากฝ่ายชายมากกว่าฝ่ายหญิง เพราะว่าชายที่เป็นมุสลิมสามารถมีภรรยาได้ถึง 4 คนในเวลาเดียวกันส่วนฝ่ายหญิงสามารถแต่งงานได้เพียงครั้งเดียวสาเหตุของการหย่าร้างเกิดจากหลายสาเหตุ ได้แก่ ระดับการศึกษาที่สูงขึ้นของผู้หญิง การเปลี่ยนแปลงสภาพของการเป็นเมือง การรับรู้ในสิทธิของสตรีที่เพิ่มขึ้น การเปลี่ยนแปลงของกฎหมาย จำนวนบุตรที่มากขึ้น เป็นต้น สำหรับผลกระทบที่เกิดจากการหย่าร้างพบว่า ปัญหาสำคัญเป็นปัญหาเกี่ยวกับการเงินของครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูบุตร และปัญหาเศรษฐกิจและสังคม เพราะจากการศึกษาว่าครึ่งฝ่ายชายไม่ได้มีส่วนในการเลี้ยงดูบุตร ช่วยเหลือเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะตกเป็นภาระของฝ่ายหญิงเพียงคนเดียวทั้งการเลี้ยงดูและการอบรมสั่งสอน

**Divorce in Singapore** (Aline K. Wong; & Eddie C.Y. Kuo. 1983: 1, 95) คณะสังคมวิทยา มหาวิทยาลัยนานาชาติประเทศสิงคโปร์ ได้ศึกษาการหย่าร้างในประเทศระหว่างปี ค.ศ. 1960 – 1978 (ในการศึกษาครั้งนี้ไม่รวมถึงการหย่าร้างของผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม) โดยศึกษาปัจจัยที่นำไปสู่การหย่าร้าง ได้แก่ อายุเมื่อสมรส ระดับการศึกษา ศาสนา อาชีพ ว่ามีผลต่อการหย่าร้างในระดับที่แตกต่างกันอย่างไร พื้นฐานครอบครัวของคู่สมรส จำนวนบุตร รวมถึงกรณีศึกษาตัวอย่างว่าฝ่ายใดเป็นผู้ตัดสินใจหย่าร้างก่อน และศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาก่อนการหย่าร้างจะเกิดขึ้น

จากการวิเคราะห์ข้อมูลการหย่าร้าง ระหว่างปี ค.ศ. 1960 – 1978 จากการสุ่มตัวอย่างในการวิเคราะห์ เพศชาย จำนวน 880 คน และเพศหญิงจำนวน 880 คน พบว่า อายุเมื่อสมรส เพศชายอายุเฉลี่ย 26.2 ปี และเพศหญิงอายุเฉลี่ย 22 ปี จากการวิเคราะห์ทางสถิติ จำนวนบุตรไม่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับการหย่าร้าง อาชีพของสามีมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับการหย่าร้าง ผู้หญิงที่ทำงานมีอัตราการหย่าร้างสูงกว่าแม่บ้าน ความเชื่อและศาสนาที่แตกต่างกันมีผลต่อการหย่าร้างในอัตราที่สูง

**The Study of Marital Satisfaction among Older Women and Yung men in the Contemporary Thaicontext.** (SewaneeJorntapa, Dilaka Chumnumphan; & Benjamas Fuangthin. 2003: 1-2) การวิจัยได้ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจในการแต่งงานที่ช่วงอายุห่างกัน 5 ปีหรือมากกว่าโดยเฉพาะฝ่ายหญิงที่อายุมากกว่าคู่สมรสในสังคมไทย ในการวิเคราะห์อายุของฝ่ายหญิงที่มากกว่านั้นในการศึกษามีการนำเอาตัวแปรอายุของฝ่ายหญิงที่มากกว่าฝ่ายชายมารวมในการวิเคราะห์ไม่มากนัก ในการวิจัยครั้งนี้จะศึกษาผลกระทบหลังการสมรสของคู่สมรสที่อายุแตกต่างกัน

จากการประยุกต์ทฤษฎีเชิงคุณภาพในการตัดสินใจสมรสระหว่างผู้หญิงที่อายุมากกว่าคู่สมรส ผู้วิจัยใช้ประโยชน์จากการออกแบบสอบถามและการสัมภาษณ์จากผู้เข้าร่วมในการสัมภาษณ์ทั้ง 3 ฝ่าย ได้แก่ เพศชายที่อายุมากกว่าคู่สมรส อายุเท่ากับคู่สมรส และ เพศหญิงที่อายุมากกว่าคู่สมรส พบว่าปัจจัยของอายุที่แตกต่างกันหลังจากการแต่งงานไม่ส่งผลต่อการหย่าร้าง

ความแตกต่างและความไม่แน่ใจในการเปลี่ยนแปลงปัจจัยอื่น ๆ ที่มีผลกระทบ เช่น การศึกษา อาชีพ สถานะทางการเงิน และ พื้นฐานครอบครัว และอื่น ๆ มีผลต่อการหย่าร้าง และความพึงพอใจในการแต่งงานยังสืบเนื่องมาจากอิทธิพลและรูปการใช้ชีวิตของแต่ละเพศ

**Divorce in Japan why it happens, why it doesn't.** (Hiroshi Ono. 2006: 1,15) จากการศึกษาพบว่า การหย่าร้างในประเทศญี่ปุ่นหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้อัตราการหย่าร้างจึงต่ำในภาคธุรกิจอุตสาหกรรมรวมถึงศึกษาหาสาเหตุที่อัตราการหย่าร้างเพิ่มขึ้น จากพัฒนาการทางธุรกิจเมื่อพิจารณาระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมในมุมมองด้านวัฒนธรรม, ทักษะคนดี และพฤติกรรมส่วนบุคคล ในระดับภายในประเทศ จากการวิจัยพบว่าอัตราการหย่าร้างที่เพิ่มสูงขึ้นเกิดจากการตัดสินใจเลือกระหว่างการสมรสและการครองโสด ซึ่งมีผลต่อการจำกัดสถานภาพระหว่างคู่สมรส เมื่อเปรียบเทียบระหว่างผลประโยชน์ที่ได้รับจากการแต่งงานกับต้นทุนที่เกิดขึ้นหลังจากการแต่งงาน ความหลากหลายของรูปแบบของครอบครัว เช่น การที่ครอบครัวอนุญาตให้เลือกคนที่แต่งงานด้วยตนเองซึ่งชะลอโอกาสที่จะเกิดการหย่าร้าง ซึ่งจะส่งผลให้สถาบันสมรสมั่นคง

อัตราการหย่าร้างในประเทศญี่ปุ่นต่ำกว่าในอเมริกาและยุโรป มาจากพื้นฐานทางวัฒนธรรมทางเพศของแรงงานที่สืบทอดกันมามีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและทัศนคติของเพศชายและเพศหญิงที่จะตัดสินใจหย่าร้าง

**The Determinants of Divorce Rate: An Econometric Study** (Jacqueline Khorassani. 2006: ออนไลน์) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง 7 ปัจจัย (กฎหมาย รายได้ กำลังแรงงาน เพศหญิงอายุมากกว่า 16 ปี ร้อยละประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตมหานครใหญ่ ร้อยละของประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตยากจน ระดับการศึกษา และ ศาสนา) ที่มีความสัมพันธ์กับการหย่าร้าง โดยใช้ข้อมูลการสำรวจ 50 ตัวอย่างจาก 50 รัฐของประเทศสหรัฐอเมริกา โดยใช้ ประเมินโดยใช้แบบจำลอง Ordinary Least Squares: OLS จากการศึกษาพบว่า อายุเมื่อหย่าร้างเฉลี่ย 32.22 ปี รายได้เฉลี่ยต่อปี 60,289 ดอลลาร์สหรัฐ เพศหญิงที่อยู่ในกำลังแรงงานร้อยละ 61.70 ร้อยละ 23.80 อายุมากกว่า 25 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า ร้อยละ 67.90 อาศัยอยู่ในเขตมหานครใหญ่ ร้อยละ 11.10 อาศัยอยู่ในเขตยากจน จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการหย่าร้าง ประกอบด้วย กฎหมาย ศาสนา และระดับการศึกษา เป็นต้น

อนึ่ง เพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้นผู้วิจัยได้สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังแสดงในตาราง 4 ดังนี้

ตาราง 3 สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่สำรวจพบในงานวิจัยชิ้นนี้

ชื่อผู้วิจัย	ชื่องานวิจัย (ปี)	สาเหตุของการหย่าร้าง
1. ในประเทศไทย		
1.1 วันทนา กลิ่นงาม	ภาวการณ์หย่าร้างของประชากรไทยระหว่างปี พ.ศ. . 2512 - 2521 ศึกษาจากทะเบียนหย่า (พ.ศ. 2525)	1. - เกิดจากทัศนคติที่ไม่ตรงกัน และการไม่สมัครใจอยู่ร่วมกัน (ส่วนใหญ่ไม่เปิดเผยข้อมูลที่แท้จริง)
1.2 อรุณรุ่ง บุญรัตน์ตพงศ์	พฤติกรรมและตัวชีวิตความสัมพันธ์ระหว่าง คู่สมรสในเขตกรุงเทพมหานครที่จะนำไปสู่ ความต้องการการหย่าร้าง (พ.ศ.2535)	2. - คู่สมรสมีนิสัยที่ไม่น่าพึงพอใจ - คู่สมรสใช้จ่ายฟุ่มเฟือย - คู่สมรสดื่มเหล้าหรือเล่นการพนัน
1.3 สุภรณ์ ลิ้มอารีย์และพนม ลิ้มอารีย์	สตรีและการหย่าร้าง (พ.ศ. 2536)	3. - สาเหตุมาจากทางด้านสังคม เศรษฐกิจ ความประพฤติ อารมณ์และจิตใจ
1.4 ชัชพันธ์ สุวินทรการ	สาเหตุและผลกระทบของการหย่าร้าง ศึกษา : เฉพาะพนักงานการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (พ.ศ. 2536)	4. - ความประพฤติของคู่สมรส เช่น ฝ่ายชายยังคงเที่ยวสนุกไม่รับผิดชอบครอบครัว มีผู้หญิงอื่นๆ ดื่มสุราจัด และเล่นการพนันเป็นต้น - ปัญหาค่าใช้จ่ายในครอบครัว รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย - บิดามารดาและญาติพี่น้อง ในส่วนของครอบครัวที่พัวพันอยู่ร่วมกัน - ปัญหาความสัมพันธ์ทางเพศ

ตาราง 3 (ต่อ)

ชื่อผู้วิจัย	ชื่องานวิจัย (ปี)	สาเหตุของการหย่าร้าง
1.5 ภััสสร ลิมานนท์	บทบาทผู้ชายกับปัญหาครอบครัวไทยในปัจจุบัน (พ.ศ. 2537)	5. - การทำร้ายร่างกาย ทูตตีฝ่ายหญิง - การละเมิดทางเพศที่ฝ่ายชายในฐานะพ่อที่ทำต่อลูกสาวในวัยเด็กและวัยรุ่น - พฤติกรรมและค่านิยมที่ฝ่ายชายชอบตีเมีย - การออกไปสังสรรค์นอกบ้านและเที่ยวกลางคืน
1.6 อัมพร รัตนวิทย์	ภาวะการณ์หย่าร้างและสุขภาพจิต (พ.ศ.2539)	6. - สามารถอยู่คนเดียวได้โดยไม่ต้องพึ่งคู่ครอง - ความขัดแย้งกันบ่อยๆ - นิสัยส่วนตัว ความเจ้าชู้
2. ในต่างประเทศ		1. - เหตุผลของการหย่าร้างและแต่งงานใหม่เพราะเชื่อว่าจะหาคู่ครองใหม่จะดีกว่าเดิม
2.1 Gary S. Becker	Economics of Marital Instability (ค.ศ.1976)	- การหย่าร้างมาจาก บังคับ จำนวนบุตร และรายได้
Elisabeth M. Landes		- การสมรสใหม่มาจาก บังคับ รายได้ของสามี และจำนวนบุตรจากการสมรสครั้งก่อน
Robert T. Michael		
2.2 Tan Poo Chag	The Study on Marriage and Marital Dissolution	2. - จำนวนบุตรเพิ่มมากขึ้น ระดับการศึกษาที่สูงขึ้นของฝ่ายหญิง
	in PENINSULAR MALASIA: The Divorced Men	- ศาสนาและวัฒนธรรม (ผู้ชายชาวมุสลิมมีภรรยาได้ 4 คน ทำให้ฝ่ายหญิงเป็นฝ่ายเล็กก่อน)
	and Women (ค.ศ.1978)	- การเปลี่ยนแปลงเป็นสังคมเมือง
2.3. Aline K.Wong	Divorce in Singapore (ค.ศ.1983)	3. - อาชีพของสามี การทำงานนอกบ้านของฝ่ายหญิง อายุแรกสมรส
Eddie C.Y. Kuo		- ทักษะคิดด้านเพศที่แตกต่างกัน

ตาราง 3 (ต่อ)

ชื่อผู้วิจัย	ชื่องานวิจัย (ปี)	สาเหตุของการหย่าร้าง
2.4 Sewanee Jorntapa	Age Heterogamy The Study of Marital Satisfaction among Older Women	4. - ระดับการศึกษา อาชีพ สถานะทางการเงิน และพื้นฐานครอบครัว มีผลต่อการหย่าร้าง
DilakaChumnumphan	and Yung men in the Contemporary Thai	
Benjamas Fuangthin	Context (ค.ศ. 2003)	
2.5 Hiroshi Ono	Divorce in Japan (ค.ศ. 2006)	5. - การตัดสินใจหย่าร้างเกิดจากการที่ทั้งสองฝ่ายได้รับผลประโยชน์จากการสมรสน้อยลง
		- ความเจริญของเมือง ส่งผลต่อการหย่าร้าง
2.6.Jacqueline	The Determinants of Divorce Rates :	6. - การตัดสินใจหย่าร้างของประชากรประเทศ สหรัฐอเมริกา จากกลุ่มตัวอย่าง ใน 50 รัฐ
Khorassani	An Econometric Study (2000)	- สาเหตุที่ส่งผลต่อการหย่าร้างมาจาก 3 ปัจจัย ได้แก่ กฎหมาย ศาสนาและระดับการศึกษา

ที่มา: จากการรวบรวมและสังเคราะห์โดยผู้วิจัย.

## บทที่ 3

### วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ข้อมูลและแหล่งข้อมูล
2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล
5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

#### 1. ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) คือ ข้อมูลที่ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมจากข้อมูลที่มีผู้ทำการเก็บรวบรวมและเรียบเรียงไว้แล้ว ซึ่งเป็นเอกสารและข้อมูลอ้างอิงในการทำวิจัย ซึ่งแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ

- 1.1 ประเภทตำราหรือเอกสารทางวิชาการ ซึ่งเป็นการอ้างอิงในเชิงทฤษฎีหรือแนวคิด ได้แก่ หนังสือ เอกสารประกอบการเรียนการสอน
- 1.2 ประเภทงานวิจัย ได้แก่ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ ภาคนิพนธ์ ปริญญานิพนธ์ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งผู้วิจัยได้ค้นคว้าเอกสารจากแหล่งข้อมูลจากสำนักหอสมุดจากมหาวิทยาลัยต่างๆ และข้อมูลจากเครือข่ายอินเทอร์เน็ต
- 1.3 ข้อมูลสถิติด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่ออัตราการหย่าร้างของประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2542 – 2552 ซึ่งประกอบด้วย
  - 1.3.1 รายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากร
  - 1.3.2 ดัชนีอุตสาหกรรม
  - 1.3.3 การเข้าร่วมกำลังแรงงานของสตรี
  - 1.3.4 ระดับการศึกษา

#### 2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบบันทึกซึ่งสร้างขึ้นเพื่อรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิที่เกี่ยวกับ รายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากร ดัชนีอุตสาหกรรม การเข้าร่วมกำลังแรงงานของสตรี และระดับการศึกษา ตั้งแต่ ปีพ.ศ. 2542 - 2552

### 3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยที่ใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ของปัจจัยที่มีผลต่ออัตราการหย่าร้างในประเทศไทย มีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

3.1 รวบรวมข้อมูลสถิติเกี่ยวกับรายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรไทย ดัชนีอุตสาหกรรม การเข้าร่วมกำลังแรงงานสตรี และระดับการศึกษา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 – 2552 จากหน่วยงานต่างๆทั้งภาครัฐและเอกชน ดังนี้

3.1.1 ธนาคารแห่งประเทศไทย

3.1.2 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

3.1.3 สำนักงานสถิติแห่งประเทศไทย

3.1.4 สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

3.2 ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

3.3 จัดระบบข้อมูลที่ได้มาให้สอดคล้องกับตัวแปรที่ทำการศึกษา

### 4. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อได้ข้อมูลมาแล้ว ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่รวบรวมได้มาจัดกระทำและวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

#### 4.1 การจัดกระทำข้อมูล

4.1.1 จัดกระทำข้อมูลรายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากร (GNP per capital) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 – 2552

4.1.2 จัดกระทำข้อมูลดัชนีอุตสาหกรรม (Industrial Production) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 – 2552

4.1.3 จัดกระทำข้อมูลการเข้าร่วมแรงงานของสตรี (female Labor Force participation) โดยใช้จำนวนแรงงานหญิงที่มีงานทำจริง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 – 2552

4.1.4 จัดกระทำข้อมูลระดับการศึกษา (Education) โดยใช้สถิติผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่าขึ้นไป ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 – 2552

#### 4.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้จะทำการศึกษากการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) เพื่อบรรลุความมุ่งหมายในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง รายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากร ดัชนีอุตสาหกรรม กำลังแรงงานหญิง และ ระดับการศึกษา ในส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์โดยสร้างตัวแบบสมการถดถอยเชิงเส้นพหุคูณ (Multiple Linear Regression) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ด้วยวิธีการกำลังสองน้อยที่สุด (Ordinary Least Squares: OLS) เพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ ที่เป็นตัวแปรอิสระว่ามีผลต่อตัวแปรตามคือ การหย่าร้างในประเทศไทย โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์

การวิเคราะห์แบบจำลองทางเศรษฐมิติของตัวแปรอิสระที่มีผลต่อการหย่าร้างในประเทศไทย สามารถแสดงความสัมพันธ์ด้วยสัญลักษณ์และแบบจำลอง ดังนี้

**Model (การหย่าร้าง):** จากสมการ 2.2 ในบทที่ 2

$$\text{Divorce} = f(\text{INC}, \text{MPI}, \text{LAB}, \text{EDU})$$

จากความสัมพันธ์ดังกล่าว เขียนอยู่ในรูปสมการทางคณิตศาสตร์ได้ ดังสมการที่ (3.1) ต่อไปนี้

$$\text{Divorce} = \beta_0 + \beta_1 \text{INC} + \beta_2 \text{MPI} + \beta_3 \text{LAB} + \beta_4 \text{EDU} + \varepsilon \quad \dots\dots\dots (3.1)$$

กำหนดให้

$\beta_0$	=	ค่าสัมประสิทธิ์ของค่าคงที่
$\beta_1 \dots \beta_4$	=	ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรอิสระ
INC	=	รายได้เฉลี่ยต่อปีต่อคน (บาท)
MPI	=	ดัชนีอุตสาหกรรม
LAB	=	การเข้าร่วมแรงงานของสตรี
EDU	=	ระดับการศึกษา
$\varepsilon$	=	ค่าความคลาดเคลื่อน

## 5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้วิเคราะห์ประกอบด้วย  $R^2$ , Adjusted  $R^2$ , F-Statistics, t-Statistics และ Durbin-Watson รายละเอียดดังนี้

5.1 Coefficient of Determination:  $R^2$  เป็นสถิติที่ใช้ในการหาค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ เพื่อบอกว่าตัวแปรอิสระมีผลต่อตัวแปรตามมากน้อยแค่ไหนหรือเส้นกะประมาณที่คำนวณได้นั้นมีความพอดีกับข้อมูลเพียงใด (Bluman. 2004: 526) ในการกะประมาณเส้นถดถอยหนึ่งๆตัวแปรตามที่เราได้จะถูกกำหนดมาจากตัวแปรอิสระและตัวคลาดเคลื่อน ซึ่งเขียนเป็นสมการ ดังนี้

$$\text{TSS} = \text{ESS} + \text{RSS}$$

เมื่อนำ TSS หาค่าทั้งสองข้างจะได้

$$1 = \frac{\text{ESS}}{\text{TSS}} + \frac{\text{RSS}}{\text{TSS}}$$

โดยที่

ESS (Explained Sum of Squares) คือ ผลรวมกำลังสองที่อธิบายได้โดยสมการถดถอย

TSS (Total Sum of Squares) คือ ผลรวมกำลังสองทั้งหมด

RSS (Residual Sum of Squares) คือ ผลรวมกำลังสองของตัวคลาดเคลื่อน

5.2 Adjusted  $R^2$  เป็นสถิติที่ใช้ในการหาค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ ที่ปรับปรุงเพื่อขจัดปัญหาค่า  $R^2$  ที่อาจสูงกว่าความเป็นจริง โดยมีสูตรดังนี้ (วิรัช พานิชวงศ์, 2545: 26)

$$\text{Adjusted } R^2 = 1 - \frac{\text{SSE}/(n-2)}{\text{SST}/(n-1)}$$

โดยที่

SSE = ผลบวกกำลังสองของตัวคลาดเคลื่อน

SST = ผลบวกกำลังสองทั้งหมด

5.3 F-Statistics เป็นสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมุติฐาน โดยมีสูตรดังนี้ (วิรัช พานิชวงศ์, 2545: 111)

$$F = \frac{\text{MSR}}{\text{MSE}}$$

โดยที่

F = สถิติทดสอบ F-test

MSR = ความแปรปรวนระหว่างกลุ่ม

MSE = ความแปรปรวนภายในกลุ่ม

5.4 t-Statistics เป็นสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมุติฐานเกี่ยวกับสัมประสิทธิ์ของตัวแปรตามแต่ละตัว โดยมีสูตรดังนี้ (สมจิต วัฒนายากุล, 2545: 168)

$$t = \frac{b_i - \beta_i}{s_{b_i}}$$

โดยที่ t = สถิติทดสอบ t-test

$s_{b_i}$  = ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของสัมประสิทธิ์เส้นถดถอยสุทธิ

$b_i$  = สัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรอิสระตัวที่ i

$\beta_i$  = ค่าสัมประสิทธิ์ของเส้นถดถอย

5.5 Durbin-Watson เป็นค่าสถิติที่ใช้ในการทดสอบความสัมพันธ์ของตัวคลาดเคลื่อนที่ต่างระยะเวลากัน (Auto Correlation) โดยมีสูตรดังนี้

$$d = \frac{\sum_{t=2}^T (e_t - e_{t-1})^2}{\sum_{t=1}^T e_t^2},$$

โดยที่  $e_t = Y_t - Y_{t-1}$  ;  $t = 1, 2, \dots, n$

$n =$  จำนวนค่าสังเกต



## บทที่ 4

### ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมที่ส่งผลต่อการหย่าร้างในประเทศไทยโดยการวิเคราะห์จากข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

#### ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์โดยสร้างตัวแบบสมการถดถอยเชิงเส้นพหุคูณ (Multiple Linear Regression) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ด้วยวิธีการกำลังสองน้อยที่สุด (Ordinary Least Squares: OLS) โดยใช้ข้อมูลสถิติ รายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากร ดัชนีอุตสาหกรรม กำลังแรงงานหญิง และระดับการศึกษา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 – 2552 สรุปผลได้ดังตาราง 6-7 จากผลการวิเคราะห์พบว่า ค่า Adjusted  $R^2$  เท่ากับ 0.816 แสดงว่าตัวแปรอิสระทั้งหมดอธิบายตัวแปรตามได้ร้อยละ 81.60 และจากการพิจารณาค่า F-statistic ที่เป็นการทดสอบสมมติฐานที่ว่า ค่าสัมประสิทธิ์ที่คำนวณทั้งหมดมีค่าเท่ากับศูนย์หรือไม่ ปรากฏว่าค่า F-statistic มีค่า 45.408 ค่าสัมประสิทธิ์ที่คำนวณได้มีค่าแตกต่างกันไป จากศูนย์ ณ ระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ 99

ตาราง 4 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Stepwise Multiple Regression Analysis) ของปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมที่ส่งผลต่อการหย่าร้างในประเทศไทย

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
Regression	1	544.076	544.076	45.408*
Residual	9	107.837	11.982	
Total	10	651.912		

\*p < .01

ที่มา: จากการคำนวณโดยโปรแกรมคอมพิวเตอร์.

ตาราง 5 ปัจจัยที่สามารถพยากรณ์การหย่าร้างในประเทศไทยโดยวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ  
(Stepwise Multiple Regression Analysis)

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการหย่าร้างในประเทศไทย	B	SE <sub>b</sub>	$\beta$	t
การเข้าร่วมกำลังแรงงานของสตรี (LAB)	5.924	0.879	0.914	6.739*

R = .835  
R<sup>2</sup> = .816  
SE = 3.461  
D.W. = 1.606  
a = -66.269

\*p < .01

ที่มา: จากการคำนวณโดยโปรแกรมคอมพิวเตอร์.

จากตาราง 5 สามารถนำมาเขียนเป็นสมการถดถอยดังนี้

$$\text{Divorce} = -66.269 + 5.924 (\text{LAB})$$

จากการพิจารณาค่าสถิติ Durbin-Watson (D.W.) เพื่อตรวจสอบปัญหาความสัมพันธ์ของตัวคลาดเคลื่อนที่ต่างระยะเวลากันมีความสัมพันธ์กัน (Autocorrelation) ค่า D.W. เท่ากับ 1.606 เทียบกับค่าสถิติ D.W. ในตารางสถิติ Durbin-Watson Test โดยพิจารณาจากระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 (นัยสำคัญ 0.01) จำนวนตัวแปรอิสระ 4 ตัว จำนวนข้อมูล 11 ข้อมูล ค่า DL เท่ากับ 0.444 ค่า DU เท่ากับ 2.283 ค่า D.W. จากการคำนวณสามารถตัดสินใจได้ว่าไม่มีปัญหา Autocorrelation ดังแสดงในตาราง 6

ตาราง 6 ค่า Durbin-Watson d statistic จากสมการถดถอยพหุคูณในตาราง 5

จำนวนข้อมูล	จำนวนตัวแปรอิสระ	$\alpha$	D <sub>L</sub>	D <sub>U</sub>
11	4	0.01	0.444	2.283

ที่มา: N.E.Savin; & Kenneth J. White, "The Durbin-Watson Test for Serial Correlation with Extreme Sample Sizes or Many Regressors".

จากการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการหย่าร้างในประเทศไทยพิจารณาลักษณะความสัมพันธ์ของตัวแปรตามกับตัวแปรอิสระเพียงตัวเดียว คือ การเข้าร่วมแรงงานของสตรี ส่วนตัวแปรอิสระอื่นๆ 3 ตัวแปร ไม่มีผลต่อการกำหนดการหย่าร้าง สรุปได้ ดังนี้

1. รายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรไทย (INC) ไม่มีความสัมพันธ์อัตราการหย่าร้างในประเทศไทย แสดงว่า การหย่าร้างไม่เกี่ยวข้องกับระดับของรายได้ต่อหัว ไม่ว่าจะยากจน หรือ ร่ำรวย การหย่าร้างเกิดขึ้นได้เสมอ
2. ดัชนีอุตสาหกรรม (MPI) ไม่มีความสัมพันธ์กับอัตราการหย่าร้างในประเทศไทย
3. ระดับการศึกษา (EDU) ไม่มีความสัมพันธ์กับอัตราการหย่าร้างของกลุ่มสมรสในประเทศไทย (แสดงผลการประมวลค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรอิสระ ในภาคผนวก)

ตาราง 7 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร (Correlation Coefficients)

		INC	MPI	LAB	EDU	DIVR
INC	Pearson Correlation	1	.943**	.993**	.980**	.913**
	Sig. (2-tailed)		.000	.000	.000	.000
	N	11	11	11	11	11
MPI	Pearson Correlation	.943**	1	.954**	.975**	.822**
	Sig. (2-tailed)	.000		.000	.000	.002
	N	11	11	11	11	11
LAB	Pearson Correlation	.993**	.954**	1	.979**	.914**
	Sig. (2-tailed)	.000	.000		.000	.000
	N	11	11	11	11	11
EDU	Pearson Correlation	.980**	.975**	.979**	1	.885**
	Sig. (2-tailed)	.000	.000	.000		.000
	N	11	11	11	11	11
DIVR	Pearson Correlation	.913**	.822**	.914**	.885**	1
	Sig. (2-tailed)	.000	.002	.000	.000	
	N	11	11	11	11	11

ที่มา: จากการคำนวณโดยโปรแกรมคอมพิวเตอร์.

## บทที่ 5

### สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ในบทนี้จะเป็นการสรุปผลการวิจัยทั้งหมด พร้อมทั้งอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ โดยมีรายละเอียดการนำเสนอตามหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้

1. สังเขปความมุ่งหมาย สมมุติฐานและวิธีการดำเนินการวิจัย
2. สรุปผลการวิจัย
3. อภิปรายผล
4. ข้อเสนอแนะ

#### 1. สังเขปความมุ่งหมาย สมมุติฐานและวิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการศึกษาระดับปริญญาโทที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาในประเทศไทย โดยมีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาในประเทศไทย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยที่ใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ของตัวแปรที่เป็นปัจจัยที่มีผลต่ออัตราการหย่าร้างในประเทศไทย มีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลสถิติเกี่ยวกับรายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรไทย ดัชนีอุตสาหกรรม การเข้าร่วมกำลังแรงงานของสตรี และระดับการศึกษา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 – 2552 จากหน่วยงานต่างๆทั้งภาครัฐและเอกชน ดังนี้

- 1.1 ธนาคารแห่งประเทศไทย
- 1.2 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
- 1.3 สำนักงานสถิติแห่งประเทศไทย
- 1.4 สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย
2. ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล
3. จัดระบบข้อมูลที่ได้มาให้สอดคล้องกับตัวแปรที่ทำการศึกษา

สมมุติฐานการศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาในประเทศไทยมีสมมุติฐานทางการศึกษาวิจัย 4 ข้อดังนี้

1. รายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรไทยมีความสัมพันธ์กับการหย่าร้างในประเทศไทย
2. ดัชนีอุตสาหกรรมมีความสัมพันธ์กับการหย่าร้างในประเทศไทย
3. การเข้าร่วมกำลังแรงงานของสตรีมีความสัมพันธ์กับการหย่าร้างในประเทศไทย
4. ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับอัตราการหย่าร้างในประเทศไทย

วิธีการดำเนินการวิจัยในการศึกษานี้ ผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) คือ ข้อมูลที่ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมจากข้อมูลที่มีผู้ทำการเก็บรวบรวมไว้แล้ว ซึ่งเป็นเอกสารและข้อมูลอ้างอิงในการทำวิจัย ซึ่งแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ ประเภทตำราหรือเอกสารทางวิชาการ งานวิจัย และข้อมูลสถิติด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่ออัตราการหย่าร้างของประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2542 – 2552

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบบันทึกซึ่งสร้างขึ้นเพื่อรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิที่เกี่ยวข้อง รายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากร ดัชนีอุตสาหกรรม การเข้าร่วมกำลังแรงงานของสตรี และระดับการศึกษา ตั้งแต่ ปีพ.ศ. 2542 - 2552

การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษานี้จะทำการศึกษากการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) เพื่อบรรลุความมุ่งหมายในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง รายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากร ดัชนีอุตสาหกรรม กำลังแรงงานหญิง และ ระดับการศึกษา ในส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์โดยสร้างตัวแบบสมการถดถอยเชิงเส้นพหุคูณ (Multiple Linear Regression) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ด้วยวิธีการกำลังสองน้อยที่สุด (Ordinary Least Squares: OLS) เพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ ที่เป็นตัวแปรอิสระว่ามีผลต่อตัวแปรตามคือ การหย่าร้างในประเทศไทย โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์

## 2. สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาปัจจัยเศรษฐกิจและสังคมที่ส่งผลต่อการหย่าร้างในประเทศไทย วิเคราะห์ความสัมพันธ์ด้วยวิธีการกำลังสองน้อยที่สุด (Ordinary Least Squares: OLS) พบว่า ตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์ต่อการหย่าร้างในประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีเพียงปัจจัยเดียว คือ การเข้าร่วมกำลังแรงงานของสตรี (LAB) ส่วนการพยากรณ์ค่าการหย่าร้างในประเทศไทยอาจทำได้ด้วยการแทนค่า LAB ลงในสมการต่อไปนี้

$$\text{Divorce} = - 66.269 + 5.924 (\text{LAB})$$

## 3. อภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาปัจจัยเศรษฐกิจ-สังคมที่มีผลต่อการหย่าร้างในประเทศไทยสามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

**สมมติฐานข้อที่ 1.** รายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรไทย (INC) มีความสัมพันธ์กับการหย่าร้างในประเทศไทย

ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้ รายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรไทย (INC) ไม่มีความสัมพันธ์กับอัตราการหย่าร้างในประเทศไทย

**สมมติฐานข้อที่ 2.** ดัชนีอุตสาหกรรม (MPI) ไม่มีความสัมพันธ์กับการหย่าร้างในประเทศไทย

ผลการศึกษารูปได้ดังนี้ ดัชนีอุตสาหกรรม (MPI) ไม่มีความสัมพันธ์กับอัตราการหย่าร้างในประเทศไทย

**สมมติฐานข้อที่ 3.** กำลังแรงงานหญิง (LAB) มีความสัมพันธ์กับอัตราการหย่าร้างในประเทศไทย

ผลการศึกษารูปได้ดังนี้ กำลังแรงงานหญิง (LAB) มีความสัมพันธ์กับอัตราการหย่าร้างในประเทศไทย ซึ่งตรงข้ามกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ และกำลังแรงงานหญิงส่งผลกระทบต่ออัตราการหย่าร้างในประเทศไทยอย่างมีนัยสำคัญ จากการศึกษาพบว่ากำลังแรงงานหญิงมีผลกระทบต่ออัตราการหย่าร้างในประเทศไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 ที่ระดับความเชื่อมั่น 99% การมีส่วนร่วมในกำลังแรงงานที่เพิ่มมากขึ้นจากสถิติที่สำนักงานสถิติแห่งชาติและสถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศไทยการเข้าร่วมในการทำงานของผู้หญิงที่มากขึ้นมีความสัมพันธ์กับอัตราการหย่าร้างที่สูงขึ้นของประเทศไทย จากผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยในต่างประเทศ ได้แก่ งานวิจัยของ Aline K. Wong and Eddie C.Y. Kuo ในปี 1983 ศึกษาเรื่อง Divorce in Singapore ผู้หญิงที่ทำงานมีอัตราการหย่าร้างสูงกว่าแม่บ้าน และสอดคล้องกับการศึกษาของ Tan Poo Chag ในปี 1978 เรื่อง The Study on Marriage and Marital Dissolution in Peninsular Malaysia: The Divorced Men and Women ผู้หญิงที่มีการศึกษาเพิ่มขึ้นและทำงานนอกบ้านมีผลต่อการตัดสินใจหย่าร้าง

ในทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ว่าด้วยครัวเรือนใหม่ (New Household Economic) การศึกษาของ Becker กล่าวว่าการศึกษาของผู้หญิงตัดสินใจสมรสเพื่อหวังประโยชน์ที่จะได้รับจากการสมรสโดยในการศึกษาในปีค.ศ. 1976 ในการตัดสินใจสมรสและหย่าร้างหรือการสมรสใหม่รายได้มีผลต่อการตัดสินใจทั้งสามด้าน กล่าวคือ การตัดสินใจสมรสเพื่อหวังประโยชน์ที่จะได้รับเพิ่มสูงขึ้นจากการแต่งงานเมื่อการแต่งงานไปแล้วที่ปัจจัยด้านอื่นๆเข้ามาเกี่ยวข้อง อาทิเช่น ความลำบากใจในการอยู่กับครอบครัวคู่สมรส รายได้ของครอบครัวไม่เพียงพอกับรายจ่าย เมื่อการอยู่ร่วมกันแล้วไม่ก่อให้เกิดความสุขหรือผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการตัดสินใจหย่าร้างก็จะเกิดขึ้น เมื่อการสมรสสิ้นสุดลงการครองโสดอีกครั้งเมื่อพิจารณาแล้วว่าการอยู่คนเดียวก่อให้เกิดความสุขและความมั่นคงน้อยกว่าการครองคู่การหาคู่ครองและการสมรสใหม่ก็จะเกิดขึ้น และเมื่อเปรียบเทียบกับสภาพแวดล้อมทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยแนวความคิดเรื่องการแต่งงานเพื่อหวังรายได้จากสามีหรือเรียกว่าการเพิ่มอรรถประโยชน์ (Utility) จากการสมรสนั้น จากการพัฒนาการเป็นสังคมเมืองและเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (Newly Industrialized Countries: NIC) ในทางเศรษฐศาสตร์มหภาค อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจสูง การพัฒนาเป็นประเทศอุตสาหกรรม มีการอพยพของประชากรจากชนบทหรือภาคเกษตรกรรมเข้าสู่เมืองใหญ่ การมีส่วนร่วมในกำลังแรงงานของเพศหญิง เป็นตัวขับเคลื่อนให้แนวคิดเดิมในการแต่งงาน การหย่าร้างเปลี่ยนแปลงไป

**สมมติฐานข้อที่ 4.** ระดับการศึกษา (EDU) ไม่มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับอัตราการหย่าร้างในประเทศไทย

ผลการศึกษารูปได้ดังนี้ ระดับการศึกษา (EDU) ไม่มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับอัตราการหย่าร้างในประเทศไทย

#### 4. ข้อเสนอแนะในการวิจัย

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย มีดังนี้

##### 1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการศึกษามีส่วนร่วมในกำลังแรงงานของสตรีซึ่งเมื่อพิจารณาจากสถิติการทำงานในกำลังแรงงานเมื่อเทียบกับกำลังแรงงานของชายในระยะเวลา ย้อนหลัง 10 ปี จากสำนักงานสถิติแห่งชาติพบว่ากำลังแรงงานหญิงต่อชายประมาณร้อยละ 80 ของกำลังแรงงานทั้งหมด แสดงว่าปัจจุบันสิทธิและการยอมรับทางสังคมในการให้ผู้หญิงมีตำแหน่งและหน้าที่การทำงานที่สูงขึ้น ประกอบกับอัตราการเกิดของเด็กหญิงเมื่อเทียบกับชายจะมีอัตราการเกิดสูงกว่าและเมื่อเปรียบเทียบประชากรโดยรวมของไทย ประชากรหญิงยังมีสัดส่วนที่มากกว่าชาย ดังนั้นการที่ผู้หญิงจะอยู่ในกำลังแรงงานและทำงานนอกบ้านมากขึ้นถือเป็นเรื่องปกติที่เกิดขึ้นแล้ว จากความสัมพันธ์ของกำลังแรงงานหญิงที่มีผลต่อการหย่าร้างในประเทศไทย ซึ่งให้เห็นว่าการทำงานนอกบ้านของหญิงเป็นปัจจัยหนึ่งที่สัมพันธ์กับการหย่าร้างที่สูงขึ้น เมื่อเทียบกับในอดีต ในทางทฤษฎี Becker กล่าวไว้ว่าการที่หญิงตัดสินใจสมรสเพื่อหวังพึ่งพารายได้จากสามีและเมื่อหญิงตัดสินใจแต่งงานแล้วรายได้ของหญิงจะถือว่าเป็นศูนย์ เพราะฝ่ายหญิงจะต้องเป็นฝ่ายทำงานบ้าน เลี้ยงลูก และดูแลพ่อแม่สามี เป็นต้น แต่ในความเป็นจริงปัจจุบันทั้งหญิงและชายสามารถหารายได้เพื่อเลี้ยงตนเองและครอบครัวแนวคิดเดิมๆ เรื่องการแต่งงานเพื่อหวังพึ่งรายได้จากสามีจึงเริ่มหมดความสำคัญลงไป และเมื่อแต่งงานกันแล้วการใช้ชีวิตคู่ไม่มีความสุข การตัดสินใจหย่าร้างก็จะเกิดขึ้นได้ง่ายขึ้น ดังนั้น ก่อนการตัดสินใจแต่งงานควรมีการคบหา ศึกษากันก่อนและเรียนรู้ถึงการครองคู่ที่ยั่งยืนเพื่อจะได้ไม่ต้องประสบกับปัญหาการหย่าร้าง

##### 2. ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

จากผลการศึกษาในครั้งนี้ พบว่าอัตราการหย่าร้างของประเทศไทยมีแนวโน้มการสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยไม่ว่าจะเป็นสาเหตุจากการที่ประชากรจดทะเบียนสมรสกันน้อยลงหรือการจดทะเบียนหย่าสามารถทำได้ทุกที่ของทุกสำนักงานเขตการตัดสินใจหย่าจึงเป็นเรื่องที่สะดวก รวมทั้งการให้ความรู้และการแนะนำหรือณรงค์ให้คู่สมรสครองคู่กันให้ยาวนานยังไม่เห็นการประชาสัมพันธ์ที่ชัดเจน ทำให้การหย่าร้างในสังคมไทยปัจจุบันถือเป็นเรื่องปกติและไม่ใช่ว่าเรื่องน่าอายเหมือนในอดีต

กระทรวงวัฒนธรรมแห่งชาติ สมาคมวางแผนครอบครัว และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับปัญหาการหย่าร้างที่สูงขึ้นนี้ เพราะในภาพรวมการหย่าร้างยังส่งผลกระทบต่อสถาบันครอบครัว สุขภาพของคนในสังคม รวมถึงปัญหาเด็กที่มาจากครอบครัวที่หย่าร้าง

### 3. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งผลต่อการหย่าร้างในประเทศไทย โดยเป็นการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิในรอบระยะเวลา 10 ปี ในการศึกษาครั้งต่อไป ผู้ศึกษาควรศึกษาทั้งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิประกอบกันเพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่กำหนดการหย่าร้าง และศึกษาผลกระทบที่คำนวณในทางเศรษฐศาสตร์ที่สามารถประเมินความสูญเสียจากการหย่าร้างทั้งทางตรงและทางอ้อม





บรรณานุกรม

## บรรณานุกรม

- กระทรวงมหาดไทย. สถิติการจดทะเบียนหย่า กรุงเทพมหานคร. สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2550, จาก [http:// www.dopa.go.th/dopanew/index.php](http://www.dopa.go.th/dopanew/index.php)
- ข่าวสัมมากร. (2553). การหย่าร้าง. สืบค้นเมื่อ 14 มิถุนายน 2553, จาก <http://www.oknation.net/blog/print.php?id=14380>
- ชไมลักษณ์ เกษมชนเสถียร. (2550). ความพึงพอใจในชีวิตสมรสของนักบินกองทัพอากาศไทย. วิทยานิพนธ์. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม). กรุงเทพฯ. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชัชชนันท์ สุวินทรากร. (2536). เหตุและผลกระทบของการหย่าร้าง ศึกษาเฉพาะกรณีพนักงานการบินไทย : ภาคนิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต. (พัฒนาสังคม). กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ณัฐนารี เอมยงค์. (2544). การประยุกต์ใช้ TWO-COMPONENT SURVIVAL กับลักษณะการแต่งงาน-การหย่าร้าง ของประชากรบางส่วนในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต. (ชีวสถิติ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- แต่งงานช้า แต่หย่าร้างเยอะ ทำงานมาก รายได้เพิ่ม แต่ มีลูกน้อย วิถีชีวิตคนไทย ปี 2020. (2553, เมษายน). *หนังสือพิมพ์อีคอนนิวส์*. 20(514): 14-22.
- นิตยา พิริยะธรรมวงศ์. (2533). การศึกษาเปรียบเทียบคุณลักษณะทางด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคมระหว่างผู้หย่าร้างและไม่หย่าร้างในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ สังคมศาสตร์ มหาบัณฑิต. (วิจัยประชากรและสังคม). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- นลินี สุขเกษม. (2551). การวิเคราะห์เส้นทางของการหย่าร้างในครอบครัวไทย. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นราทิพย์ ชูติวงศ์. (2544). *ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์จุลภาค*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภัสสร ลิมานนท์. (2537). *บทบาทผู้ชายกับปัญหาครอบครัวไทยในปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยประชากรศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทงศักดิ์ ดุลกาญจน์. (2548, กันยายน). คำฟ้อง-คำร้อง คดีครอบครัว: ทิพย์อักษร. *วารสารประชากรศาสตร์*. 21(2).
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คพับลิเคชั่น.
- วิมลทิพย์ แป้งหอม. (2548). *เศรษฐศาสตร์ว่าด้วยการแต่งงาน และความสุขของครอบครัวในสังคมเมือง กรณีศึกษา กรุงเทพมหานคร : ภาคนิพนธ์ปริญญาโท*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

- วันทนา กลิ่นงาม. (2523). *ภาวะการหย่าร้างของประชากรไทยระหว่างปี พ.ศ. 2512-2521 กรณี ศึกษาจากทะเบียนหย่า*. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต. (วิจัยประชากรและสังคม). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ศูนย์สุขภาพจิต. (2553). *หย่าร้างมีผลต่อลูก*. สืบค้นเมื่อ 14 มิถุนายน 2553, จาก [http://www.elib online.com/doctors/mental\\_divorce04.html](http://www.elib online.com/doctors/mental_divorce04.html)
- สุภรณ์ ลิ้มอารีย์; และพนม ลิ้มอารีย์. (2536). *สตรีและการหย่าร้าง*. (รายงานการวิจัย). คณะศึกษาศาสตร์. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- สมเกียรติ เบญจศาสตร์. (2541). *สภาวะความไม่มั่นคงในชีวิตสมรสในจังหวัดนครราชสีมา*. วิทยานิพนธ์ดุขฎิบัณฑิต. (ประชากรศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สมาคมคหเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย. (2518). *ครอบครัวสัมพันธ์*. กรุงเทพฯ: วิบูลย์กิจ
- สมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย. (2553). *บทบาทของผู้ชายกับปัญหาครอบครัวไทยในปัจจุบัน*. สืบค้นเมื่อ 24 มิถุนายน 2553, จาก <http://www.ramamental.com/journal/v4336f.html> .
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. *สถิติการจดทะเบียนหย่า*. สืบค้นเมื่อ 5 เมษายน 2550, จาก [http://203.155.220.230/stat\\_seach/stat\\_43/m1d11.htm](http://203.155.220.230/stat_seach/stat_43/m1d11.htm).
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. *สถิติการจดทะเบียนหย่า*. สืบค้นเมื่อ 4 กันยายน 2550, จาก [http://203.155.220.230/stat\\_seach/stat\\_51/pop51\\_09.htm](http://203.155.220.230/stat_seach/stat_51/pop51_09.htm)
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. *การหย่าร้าง*. สืบค้นเมื่อ 14 มิถุนายน 2553, จาก <http://www.oknation.net/blog/print.php?id=14380>
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ . (2553). *ปัญหาการแตกแยกของครอบครัว วิกฤตสังคมที่ไม่ควรมองข้าม*. สืบค้นเมื่อ 24 มิถุนายน 2553, จาก <http://learners.in.th/blog/rungrat12/73845>
- สมจิต วัฒนาชยากุล. (2545). *สถิติวิเคราะห์เบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ประกายพริ้ง.
- วิรัช พานิชวงศ์. (2545). *การวิเคราะห์การถดถอย*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ผลิตตำราเรียนสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- อัทธ์ พิศาลวานิช. (2549). *เศรษฐมิติ*. (เอกสารประกอบการสอน). กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- Aline K. Wong; & Eddie C.Y. Kuo. (1983). *Divorce in Singapore*. Graham Brash. Singapore.
- Bluman, Allan G. *Elementary Statistics*. (2004). *A Step by Step Approach*. Boston: McGraw-Hill, 2004.

- Divorcereform.org. (2004). สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2554,  
จาก [http://www.nationmaster.com/red/graph/peo\\_div\\_rat-people-divorce-Rate&b\\_map=1](http://www.nationmaster.com/red/graph/peo_div_rat-people-divorce-Rate&b_map=1)
- Eunice Yu; & Jianguo Liu. (2007). *Environmental impact of Divorce*. สืบค้นเมื่อ 25  
เมษายน 2553, จาก <http://www.pnas.org/contract/104/51/20629-full.pdf.html>
- Gary S. Becker, Elisabeth M. Landes; & Robert T. Michael. (1976). *Economics of  
Marital Instability*. University of Chicago and NBER, Stanford University  
and NBER.
- Jacqueline Khorassani. (2002). *The Determinants of Divorce Rate: An Econometric  
Study*. Marietta College USA. สืบค้นเมื่อ 16 กรกฎาคม 2553, จาก  
[http://www.marietta\\_edu/khorassi/econ421/divorce.doc](http://www.marietta_edu/khorassi/econ421/divorce.doc)
- Hiroshi Ono. (2006). *Divorce in Japan Why it happens, why it doesn't*. Working series  
number 201. Stockholm School of Economics, European Institute of Japanese.
- Sawanee Jorntapa; Dilaka Chumnumphan and Benjamas Fuangthin. (2003). *Age  
Heterogamy the Study of Marital Satisfaction among Older Women and Yung  
men in the Contemporary Thai Context*. School of Language and  
Communication, National Institute of Development Administration.
- Tan Poo Chang. (1987). *The Study on Marriage and Marital Dissolution in Peninsular  
Malaysia the Divorce Men and Women*. Faculty of Economics and  
Administration. University of Malaya Kuala Lumpur.





ภาคผนวก ก

แสดงสถิติปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม ปี พ.ศ. 2542 – 2552

## แสดงสถิติปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม ปี พ.ศ. 2542 – 2552

ปี พ.ศ.	INC (1)	MPI (2)	LAB (3)		EDU (4)
	รายได้ต่อหัว	ดัชนีอุตสาหกรรม	กำลังแรงงานหญิง	ทำงานจริง: ล้านคน	การศึกษา : ล้านคน
2542	72,980.60	100.00	14.58	14.37	2.26
2543	77,860.10	100.04	14.78	14.46	2.40
2544	79,571.60	109.83	15.04	14.85	2.68
2545	82,975.20	123.89	15.26	15.06	2.76
2546	88,688.00	137.61	15.62	15.43	2.97
2547	96,053.70	149.79	15.86	15.62	3.28
2548	103,671.00	159.32	16.08	15.90	3.54
2549	114,803.50	172.18	16.11	16.92	3.71
2550	124,377.10	178.93	17.38	17.28	3.83
2551	131,717.80	166.13	17.77	17.53	4.06
2552	129,875.10	189.98	17.93	17.74	4.30
ที่มา : 1. สำนักงานสถิติแห่งชาติ					
2. กระทรวงอุตสาหกรรม					
3. ธนาคารแห่งประเทศไทย					
4. สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย					



ภาคผนวก ข  
ค่าผลการวิเคราะห์

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและค่าความสัมพันธ์ของตัวแปรที่มีผลต่อการหย่าร้างในประเทศไทย

**Correlations**

		INC	MPI	LAB	EDU	DIVR
INC	Pearson Correlation	1	.943**	.993**	.980**	.913**
	Sig. (2-tailed)		.000	.000	.000	.000
	N	11	11	11	11	11
MPI	Pearson Correlation	.943**	1	.954**	.975**	.822**
	Sig. (2-tailed)	.000		.000	.000	.002
	N	11	11	11	11	11
LAB	Pearson Correlation	.993**	.954**	1	.979**	.914**
	Sig. (2-tailed)	.000	.000		.000	.000
	N	11	11	11	11	11
EDU	Pearson Correlation	.980**	.975**	.979**	1	.885**
	Sig. (2-tailed)	.000	.000	.000		.000
	N	11	11	11	11	11
DIVR	Pearson Correlation	.913**	.822**	.914**	.885**	1
	Sig. (2-tailed)	.000	.002	.000	.000	
	N	11	11	11	11	11

**Model Summary<sup>b</sup>**

Model	R	R Square	Adjusted R Square(R <sup>2</sup> )	Std. Error of the Estimate	Change Statistics					Durbin-Watson
					R Square Change	F Change	df1	df2	Sig. F Change	
1	.914 <sup>a</sup>	.835	.816	3.46148185	.835	45.408	1	9	.000	1.606

1. ผลการวิเคราะห์ตัวแปรที่มีผลต่อการหย่าร้างที่มีความสัมพันธ์มากที่สุด 1 ตัวแปร

**ANOVA<sup>b</sup>**

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	544.076	1	544.076	45.408	.000 <sup>a</sup>
	Residual	107.837	9	11.982		
	Total	651.912	10			

**Coefficients<sup>a</sup>**

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	-66.269	14.038		-4.721	.001
	LAB	5.924	.879	.914	6.739	.000

Excluded Variables<sup>b</sup>

Model		Beta In	t	Sig.	Partial Correlation	Collinearity Statistics
						Tolerance
1	INC	.410 <sup>a</sup>	.341	.742	.120	.014
	MPI	-.549 <sup>a</sup>	-1.258	.244	-.406	.091
	EDU	-.236 <sup>a</sup>	-.334	.747	-.117	.041

Residuals Statistics<sup>a</sup>

	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation	N
Predicted Value	18.8598480	38.8240013	28.0637155	7.37614764	11
Residual	-7.76407385	3.70046592	.00000000	3.28385002	11
Std. Predicted Value	-1.248	1.459	.000	1.000	11
Std. Residual	-2.243	1.069	.000	.949	11

3. ผลการวิเคราะห์ตัวแปรที่มีผลต่อการหย่าร้างพร้อมกันทั้ง 4 ตัวแปร

ANOVA<sup>b</sup>

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	566.870	4	141.717	9.999	.008 <sup>a</sup>
	Residual	85.042	6	14.174		
	Total	651.912	10			

Coefficients<sup>a</sup>

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	-87.212	92.067		-.947	.380
	INC	.000	.001	-.127	-.088	.933
	MPI	-.211	.185	-.840	-1.141	.297
	LAB	7.932	8.965	1.223	.885	.410
	EDU	7.401	13.420	.631	.552	.601



ประวัติผู้ทำสารนิพนธ์

## ประวัติผู้ทำสารนิพนธ์

ชื่อ ชื่อสกุล	นายคมสัน สิงห์รักษ์
วันเดือนปีเกิด	26 พฤศจิกายน 2524
สถานที่เกิด	จังหวัดเพชรบูรณ์
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	462/146 เดอะนิช ซิตี คอนโด ถ.ลาดพร้าว ซ.ลาดพร้าว 130 แขวงคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	ที่ปรึกษาผู้ลงทุน
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	บริษัทหลักทรัพย์จัดการกองทุน ทิสโก้ จำกัด 48/16-17 อาคารทิสโก้ทาวเวอร์ ชั้น 9 ถ.สาทรเหนือ แขวงสีลม เขตบางรัก กรุงเทพมหานคร 10500
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2542	มัธยมศึกษาตอนปลาย ม.6 จาก โรงเรียนวังโป่งศึกษา จ.เพชรบูรณ์
พ.ศ. 2547	บริหารธุรกิจบัณฑิต (การเงิน) จาก มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
พ.ศ. 2554	เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์การพัฒนามนุษย์) จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ